

Årsberetning for Frischsenteret 2008

*Stiftelsen Frichsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
Ragnar Frisch Centre for Economic Research*

Årsberetning 2008

1. Oversikt over året 2008

Det ble et godt økonomisk resultat i 2008 for Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning (Frischsenteret). Omsetningen steg til 26,4 millioner kr fra 23,6 millioner i 2007, og resultatet ble et overskudd på 211 504 kr. Til sammenlikning var det et underskudd på 124 848 kr i 2007.

Det ble utført i alt 22,5 årsverk, hvorav 20,5 var faglige årsverk og to årsverk var administrative. Blant forskerne var det en kvinne og 12 menn, og blant doktorgradsstipendiatene var det tre kvinner og sju menn. Utdanningsmessig var aktiviteten høy med fire fullførte doktorgrader i løpet av året. Det ble i 2008 inngått samarbeid med Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo (ØI) om å finansiere en postdoktorstilling. Kvinneandelen er høyere blant stipendiatene enn blant forskerne, og kan gi håp om kvinneandelen også blant forskerne etter hvert kan øke.

Den økonomiske stillingen til Frischsenteret er god med en egenkapital ved utgangen av 2008 på 14,7 millioner kr. Utsiktene framover er fortsatt gode.

Styret bekrefter at regnskapet er utarbeidet under forutsetning om fortsatt drift. Denne vurderingen baseres på forhold redegjort for ovenfor. Arbeidsmiljøet anses som godt. Det har ikke blitt rapportert om skader eller ulykker på arbeidsplassen. Det er registrert 199 sykedager i 2008, som utgjør fire prosent av total arbeidstid. Virksomheten medfører verken forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø.

2. Organisasjon, styret og medarbeidere

Frischsenteret er en uavhengig stiftelse med råd og styre hvis medlemmer er oppnevnt av Norges forskningsråd, Universitetet i Oslo og de ansatte. Direktøren har den daglige ledelsen. Frischsenteret har en samarbeidsavtale med Universitetet i

Oslo, samarbeider nært med Økonomisk institutt og andre fagenheter ved Universitetet i Oslo, og holder til i Forskningsparken i Gaustadbekkdalen.

Frischsenteret hadde ved utgangen av 2008 13 forskere, en forskningskonsulent, seks stipendiater, 17 vitenskapelig rådgivere og to andre assosierte vitenskapelig medarbeidere. Av rådgiverne hadde sju sin hovedstilling ved Økonomisk institutt. Administrasjonen besto av direktør, nestleder og en sekretær, og samlet omfang av administrative arbeider var to årsverk (inklusive IT-støttefunksjoner). Alle forskerne har doktorgrad. I løpet av 2008 har en mastergradsstudent vært engasjert ved Frischsenteret.

Frischsenteret arrangerte 23.-25. oktober 2008 et internasjonalt forskerseminar i Oslo med tittelen "Labour market changes and social exclusion in the life course". Seminaret ble arrangert innenfor rammen av nettverket QMSS (Quantitative Methods in the Social Sciences), med støtte fra European Science Foundation (ESF) og Norges forskningsråd. Deltakerne var sentrale forskere fra flere fagdisipliner (økonomi, sosiologi, statistikk, samfunnsgeografi, matematikk) og fra 10 forskjellige Europeiske land. Videre var Frischsenteret medarrangør av "The Oslo Seminars in Behavioral and Experimental Economics". Frischsenteret er også knyttet til et senter for fremragende forskning (ESOP) ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, ved at tre av forskerne ved Frischsenteret har bistilling ved senteret. Frischsenterets onsdagsseminar med presentasjon av "work in progress" ble arrangert nesten ukentlig i 2008. I likhet med tidligere år ble det avholdt et internt to-dagers seminar med faglig program, denne gangen på Oscarsborg.

Direktør: Erik Hernæs.

Administrasjonssekretær: Gry Nystrøm.

Seniorforskere: Bernt Bratsberg, Rolf Golombek (nestleder), Sverre Kittelsen, Snorre Kverndokk, Eric Nævdal (fra 1. august), Knut Røed, Oddbjørn Raaum.

Forskere: Helge Berglann (fra 18. juni til 31. januar 2009), Simen Gaure, Fedor Iskhakov (fra 1. juni til 31. desember), Gabriela Mundaca (til 31. desember), Ole Røgeberg, Tao Zhang.

Vitenskapelig rådgivere: Professor Gerard van den Berg, professor Kjell Arne Brekke forsker John K. Dagsvik, professor Dag Morten Dalen, lekturer Maria Laura Di Tommaso, professor Erling Eide, forsker Kari Furu, professor Finn R. Førsum, professor Michael Hoel, forsker Torbjørn Hægeland, lekturer Marilena Locatelli, professor Karl O. Moene, professor Tore Nilssen, professor Karine Nyborg, professor Kjetil Storesletten, professor Steinar Strøm, forsker Zhiyang Jia.

Andre vitenskapelig assosierte: Professor Erik Biørn, førsteamanuensis Harald Goldstein, professor Tor Iversen.

Doktorgradsstipendiater: Ragnhild Haugli Bråten (fra 11. august), Nina Skrove Falch, Morten Henningsen (til 5. april) Fedor Iskhakov (til 1. juni), Sverre Jensen (fra 1. september), Simen Markussen, Jens Fredrik B. Skogstrøm, Ola Lotherington Vestad (fra 1. juli), Lars Westlie (til 1. juli), Weizhen Zhu (til 1. juni).

Forskningskonsulent: Elisabeth Fevang.

Studentassistenter: Kebebew Negera Ameyu.

Medlemmene av rådet var: Professor Finn R. Førsum (leder), professor Asbjørn Rødseth, professor Jon Vislie, professor Petter Laake, underdirektør Solveig Lie, forskningsleder Erling Barth, seksjonssjef Anita Mølmesdal Sivertsen, forsker Tao Zhang.

Varamedlemmer: Professor Steinar Holden, professor Gunn E. Birkelund, ekspedisjonssjef Morten Berg, forskningskonsulent Elisabeth Fevang.

Medlemmene av styret var: Professor Diderik Lund (leder), professor Karen Helen Ulltveit-Moe (nestleder), seniorforsker Bernt Bratsberg, direktør Frøydis Langmark, professor Halvor Mehlum, områdedirektør Gunvor Strømsheim.

Varamedlemmer: Underdirektør Eli Jensen, professor Vidar Christiansen, seniorforsker Eric Nævdal (erstattet seniorforsker Snorre Kverndokk fra 20. august).

Det har vært avholdt fire styremøter. Styret har arbeidet bl.a. med budsjett, bruk av fondsmidler, rekruttering og pensjonsordningen.

3. Utdanning

I tillegg til forskningen er den høyest prioriterte oppgaven ved Frischsenteret å bidra til utdanning i samfunnsøkonomi ved ØI. I 2008 hadde Frischsenteret i alt 10 doktorgradsstudenter, hvorav fire begynte i løpet av året og fire sluttet. Av de som sluttet, har fire disputert og en har fått godkjent avhandlingen, men ennå ikke disputert. Av de seks stipendiatene ved Frischsenteret ved årets slutt, var fire tilknyttet prosjekter om arbeidsmarkedet, utdanning og velferd og to var tilknyttet miljøprosjekter. Blant stipendiatene var det fire menn og to kvinner. Det ble i 2008 inngått samarbeid med ØI om å finansiere en postdoktorstilling. Kvinneandelen er høyere blant stipendiatene enn blant forskerne, og kan gi håp om at kvinneandelen også blant forskerne på noe lengre sikt kan øke.

Seks av forskerne var sensorer ved eksamen ved ØI, to var doktorgradsveiledere for seks stipendiater ved Økonomisk institutt, tre var Mastergradsveiledere, to underviste ved Økonomisk institutt og en underviste annet sted.

4. Forskningstemaer

Adferdsøkonomi betegner analyser som legger vekt på å innarbeide spesifikk kunnskap om menneskelig atferd, ofte hentet fra sosialpsykologi, sosiologi, nevrologi eller andre fag, i økonomiske modeller. Atferdsøkonomien utvikler bl.a. modeller der aktørene kan opptre uegennyttig, ha begrenset rasjonalitet, begrenset viljestyrke, eller der den enkeltes preferanser kan bli påvirket av andre. En viktig kilde til data for empirisk testing av atferdsøkonomiske modeller er *eksperimentell økonomi*, der hypoteser om atferdsmønstre testes i strengt kontrollerte laboratoriespill der deltakerne står overfor reelle økonomiske insentiver.

Arbeidsmarkedsforskningen har hatt et stort omfang på Frischsenteret og er spredd over ulike underfelt. Ett tema har vært effektevaluering av arbeidsmarkedspolitiske tiltak. Her har Frischsenteret jobbet med å utvikle og benytte metoder som kan evaluere ulike typer effekter simultant, samt ta hensyn til at det kan være uobserverte forskjeller i effekter av tiltak mellom ulike personer. En omfattende statistisk analyse har blitt gjennomført av de bakenforliggende faktorer som bidrar til å predikere og forklare omfanget av individers legemeldte sykefravær, ulike lisensieringskrav har

blitt brukt til å studere arbeidsinnvandringens effekt på lønn for norske arbeidstakere, og vi har også undersøkt effekten av prestasjonslønn på bedriftsinterne lønnsforskjeller på kort og lang sikt.

Energi og miljø er et forskningstema som hvor omfanget har variert over tid på Frischsenteret. I 2008 dreide forskningen seg i stor grad om teknologisk utvikling og kvotehandel. Et prosjekt viste at potensialet for samarbeid og spredning av miljøvennlig teknologi øker når FoU-midler reduserer kostnadene ved å bruke den nye teknologien. Et annet prosjekt analyserte klimaavtaler som søker å få land til å samarbeide om å utvikle klimavennlig teknologi. Disse analysene tilsier at omfanget av FoU i slike avtaler kan bli både høyere og lavere enn det samfunnsøkonomisk riktige nivået for investeringer i klimavennlig energi. Vi har også studert hvordan FoU-innsatsen avhenger av den spesifikke utformingen av patentsystemet som gjelder for et sett bedrifter. I forhold til kvotehandel var fokuset på å forstå hvorfor internasjonal kvotehandel er såpass kontroversielt, og hvordan denne motstanden påvirker samlet utslippsnivå og selv påvirkes av teknologisk endring.

Den *helseøkonomiske* forskningen ved Frischsenteret er en del av Helseøkonomisk forskningsprogram ved Universitetet i Oslo (HERO). Forskningen har dekket en rekke temaer under områdene finansiering og organisering av helsesektoren; legemiddeløkonomi; arbeidsmarkedet for helsepersonell; etterspørselen etter helse, helsetjenester og helseforsikring; sosial ulikhet og helse; samt produktivitet og effektivitet i produksjon av helsetjenester. En database over helseøkonomiske datakilder er opprettet og lagt ut på web. I 2008 har Frischsenteret også deltatt i en søknad til EUs 7. rammeprogram om sammenhengen mellom helseresultat, kvalitet og ressursbruk i helsesektoren. Prosjekter er til dels blitt gjennomført i samarbeid med de øvrige partene i HERO-programmet og med andre helseøkonomiske miljøer.

Pensjoner: Under pensjonsprosjektet finansiert av Norges forskningsråd ble en doktorgrad fullført og en doktorgradsavhandling innlevert til vurdering. Temaene for de to avhandlingene var henholdsvis dynamisk, strukturell analyse av pensjonering og pensjon, sparing og yrkesaktivitet. Under et nytt pensjonsprogram finansiert av AID ble en ny stipendiat og en ny postdoktor engasjert. Nye studier

videreførte studiene av sammenhengen mellom tjenstepensjon og mobilitet på arbeidsmarkedet.

Produktivitet: Ved Frischsenteret arbeides det både med metodeutvikling og med empiriske analyser av *produktivitet* og *effektivitet*, med spesiell vekt på offentlig sektor. En del av dette arbeidet er knyttet til helsesektoren og delvis finansiert av HERO-programmet. Innenfor metodeutvikling er det i 2008 særlig arbeidet med statistiske egenskaper ved ikke-parametriske effektivitets- og produktivitetsmål, samt med metoder for å sammenligne ulike grupper. Av empiriske analyser er det i 2008 arbeidet med sykehus og med skatteetaten. Frischsenteret er involvert i evaluering av NAV-reformen og vil i 2011-2013 gjennomføre analyser av produktivitetsutviklingen i NAV.

5. Publisering og formidling

I 2008 ble det i tilknytning til prosjekter 14 utgitt artikler i internasjonale tidsskrifter og to internasjonale fagbøker, se tabellen nedenfor. Gjennomsnittlig antall siteringer (Social Science Citation Index) pr. forsker var i 2008 15,6. Over de tre foregående år (2005-2007) var gjennomsnittet 10,3 og for Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, var det ca. 10 i 2005.

Det ble publisert 13 artikler i norske tidsskrifter og fagbøker i 2008. Memorandumserien ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, utgis i samarbeid med Frischsenteret, og i 2008 var 13 av disse publikasjonene knyttet til våre prosjekter. Frischsenteret har egne rapportserier med i alt 8 utgivelser i 2008. 14 rapporter ble utgitt i publikasjonsserier ved andre institusjoner, inklusive HERO. Prosjektmedarbeiderne holdt i alt 83 innlegg på faglige og brukerrettede konferanser og seminarer, og hadde 49 populære fremstillinger, inklusive avisinnlegg og andre oppslag i media. En samlet oversikt over publikasjonene og formidlingen finnes i vedlegg 1.

Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2008

Type	Antall	Forfatter(e) med hovedstilling ved Frischsenteret ¹⁾	Assosierte medarbeidere
Internasjonale tidsskriftartikler	14	9	5
Internasjonale bøker og bokkapitler	2	1	1
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	13	4	9
Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ²⁾	13	9	4
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret	8	6	2
HERO skriftserie	4	3	1
Rapporter fra andre institusjoner	10	8	2
Faglige og brukerrettede foredrag	83	44	39
Populære framstillinger	49	38	11

1) Omfatter publikasjoner der minst én av forfatterne hadde hovedstilling ved Frischsenteret i 2006. 2) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret.

6. Økonomi og finansiering

Omsetningen i 2008 steg til 26 404 706 kr fra 23 579 484 kr i 2007, og resultatet steg til et overskudd på 211 504 kr fra et underskudd på 124 848 i 2007. Årets overskudd avspeiler et netto finanstap på 506 549 kr og et overskudd i den ordinære driften på 718 053 kr.

Ut fra en vurdering av ønsket fondsoppbygging i Frischsenteret, ble det i 2008 besluttet å dele ut forskningsmidler til personer eller institusjoner tilknyttet Økonomisk institutt eller Frischsenteret. Det ble tildelt i alt 833 992 kr, i første rekke til nettverksbygging, doktorgradskurs og utenlandsopphold.

Frischsenteret har ingen grunnbevilgning, og den høye finansieringsandelen fra Forskningsrådet, 74 prosent i 2008 sammen med de langsiktige programmene fra Finansdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet, er derfor viktig for å sikre langsiktighet og kvalitet. Det meste av vår forskningsrådsfinansiering i 2008 kom fra Arbeidslivsforskning (ARBEIDSLIV), Evaluering av NAV reformen (EVANAV), Finansmarkedsfondet, Fremtidens rene energisystem (RENERGI), Frie midler, Helsetjenester og helseøkonomi, Rammebetingelser, styringsmuligheter og virkemidler for en bærekraftig utvikling (RAMBU), Skatteøkonomisk forskningsprogram (SKATT), Forskning, innovasjon og økonomisk vekst (VEKSTFORSK), Forskning om årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet (SYKEFRAVÆR), Tjenester, Klimaendringer og konsekvenser for Norge (NORKLIMA), Samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning (PETROSAM), Norsk miljøforskning mot 2015 (MILJO2015) samt Velferdsforskning (VFO). De resterende 26 prosentene kom fra innenlandske oppdragsgivere, hovedsakelig fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Skattedirektoratet. Av dette hadde vi ett Strategisk instituttprogram om arbeidsmarkeds- og trygdeforskning, finansiert i fellesskap av Finansdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet, og et Strategisk instituttprogram om pensjonering, finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

7. Samarbeidspartnere

I tillegg til det utstrakte samarbeidet med Økonomisk institutt hadde Frischsenteret i 2008 aktivt prosjektsamarbeid med forskere fra følgende institusjoner:

Energi, miljø, atferd og eksperimenter

Cicero, Høgskolen i Molde, Met.no, NVE, Rokkansenteret, Statistisk Sentralbyrå, Centrum voor Economische Studiën (Belgia), Colorado State University (USA), Katholieke Universiteit Leuven (Belgia), Loyola Marymount University (USA), Public University of Navarre (Spania), Tilburg University (Nederland), University of Manchester (England).

Arbeidsmarkedet, utdanning og pensjoner

ISF, Norges Handelshøyskole, NTNU, Statistisk sentralbyrå, Universitetets Senter for Informasjonsteknologi (USIT), Free University Amsterdam (Nederland), Handelshøjskolen i Århus, Harvard University (USA), Kansas State University (USA), Louisiana State University (USA), SOFI Stockholm, Universitetet i Stockholm, University of New South Wales (Australia), University of Turin (Italia), Warwick University (England), Åbo Akademi University, Århus universitet.

Helse

Institutt for helseledelse og helseøkonomi (HELED) – Universitetet i Oslo, NTNU, SINTEF Helse, Folkehelseinstituttet, DSI København, Karolinska institutet Stockholm, Stakes Helsinki.

Andre temaer

Juridisk fakultet – Universitetet i Oslo, Skattedirektoratet, Institute for Systems Analysis, Moskva (Russland).

Endelig har forskere og rådgivere på Frischsenteret et omfattende kontaktnett med forskere fra Norden, Europa, USA, Japan, Kina og Australia. Associate professor Jos van Ommeren fra Free University of Amsterdam var gjest ved Frischsenteret i det akademiske året 2007-2008.

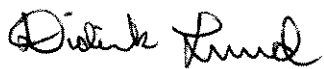
8. Utsikter framover

Det er i mai 2009 kontraktsfestet prosjekter for 29,5 millioner kr for 2009, 17,9 millioner kr for 2010 og 18,9 millioner kr for perioden 2011-2013. Medarbeiderne ved

Frischsenteret har høy kompetanse og den omfattende internasjonale publiseringen er et viktig konkurransefortrinn ved tildeling av prosjekter fra Norges forskningsråd og andre oppdragsgivere i årene som kommer. Et nytt, fireårig prosjekt finansiert av EUs 7. rammeprogram starter i 2009. Mulighetene for fortsatt finansiering av det aktivitetsnivået vi nå har vurderes som gode.

Oslo, 25.05.2008

Styret i *Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning*

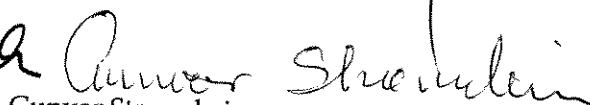

Diderik Lund (styreleder)

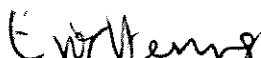

Karen Helene Ulltveit-Moe (nestleder)

Halvor Mehlum

Bernt Bratsberg

Frøydis Langmark

Gunvor Strømsheim

Erik Hernæs (direktør)

Vedlegg 1 til Årsberetning for 2008

Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2008

Oversikt over publikasjoner og foredrag, 1999-2008

Type	Antall									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Internasjonale tidsskriftartikler	5	6	11	22	31	15	15	15	16	14
Internasjonale bøker og bokkapitler	3	1	5	3	0	7	2	2	9	2
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	3	6	12	12	9	5	5	8	10	13
Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ¹⁾	18	18	10	14	16	8	13	13	13	13
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret	7	13	6	10	5	12	5	13	3	8
HERO skriftserie	1	5	9	6	12	7	5	2	2	4
Rapporter fra andre institusjoner	8	6	9	9	8	11	9	6	14	10
Faglige og brukerrettede foredrag	51	68	88	78	77	80	113	119	95	83
Populære framstillinger ²⁾		50	30	8	14	12	19	56	36	49

1) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret. 2) Frem t.o.m. 2001 omfatter populære framstillinger også omtale av Frischsenteret i media.

Tidsskriftartikler og bokkapitler

1.1. Internasjonale tidsskriftartikler

Barth, E., B.Bratsberg, T. Hægeland og O.Raaum: Who Pays for Performance, *International Journal of Manpower*, 20(1), 8-29.

Bøe, J., J.A. Olsen, O.J. Røgeberg og K. Stavem: Properties of the Cigarette Dependence Scale and the Fagerstrom Test of Nicotine Dependence in a representative sample of smokers in Norway, *Addiction*, 103(9), 1441-1449.

Brekke, K.A., og K. Nyborg: Attracting responsible employees: Green production as labor market screening, *Resource and Energy Economics*, 30, 509-526.

Della Giusta M., M.L. Di Tommaso, I. Shima og S. Strøm: What money buys: The demand for prostitution services, *Applied Economics*.

Edvardsen, D.F., F.R. Førsum og S.A.C. Kittelsen: Far out or alone in the crowd: A taxonomy of peers in DEA, *Journal of Productivity Analysis*, 29(3), 201-210.

Golombek, R. og M. Hoel: Endogenous technology and tradable emission quotas, *Resource and Energy Economics*, 30, 197-208.

Henningsen, M.: Benefit shifting: The case of sickness insurance for the unemployed, *Labour Economics* 15(6), 1238-1269.

Hoel, M. og T. Sterner (2007): Discounting and relative prices, *Climatic Change*, 84, 265-280.

Jensen, P., K. Røed og A. Thoursie: Unemployment Duration and Unemployment Insurance - A Comparative Analysis Based on Scandinavian Micro Data, *Oxford Economic Papers*, 60(2), 254-274.

Kverndokk, S. og A. Rose: Equity and justice in global warming policy, *International Review of Environmental and Resource Economics*, 2(2), 135-176.

Markussen, S.: How the left prospers from prosperity, *European Journal of Political Economy*, 24(2), 329-342.

Nordberg, M.: Employment Behaviour of Marginal Workers: The Roles of Preferences and Opportunities, *Labour*, 22(3) 411-445.

Røed, K. (2007): Welfare Reform: The US Experience. Comment on Robert Moffitt, *Swedish Economic Policy Review*, 14(2), 49-54.

Sorisio, E. og S. Strøm: Innovation and the Nordic erythropoietin market, *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, 1, 99-126.

1.2. Internasjonale bøker og bokkapitler

Aune, F.R., R. Golombek, S.A.C. Kittelsen og K.E. Rosendahl: *Liberalizing European Energy Markets. An Economic Analysis*, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar.

Della Giusta, M., M.L. Di Tommaso og S. Strøm: Sex markets: A denied industry, Routledge, London and New York, ISBN 10: 0-415-39717-0 (hbk), ISBN 10: 0-415-42372-4 (pbk).

1.3. Norske tidsskriftartikler og bokkapitler

Bratsberg, B., O. Raaum, og K. Røed: Må arbeid lønne seg i et inkluderende arbeidsliv? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 11(1), 49-61.

Berglann, H.: Patenter i modeller med teknologisk vekst – en litteraturoversikt med vekt på klimapolitikk, *Samfunnsøkonomen* nr 4.

Bye, T. og S. Strøm: Norsk kraft i hundre år- utvikling og økonomisk teori, *Samfunnsøkonomen* nr 6/7, 41-49.

Dalen, D.M., M. Hoel og S. Strøm: Kalkulasjonsrenten på lang sikt i en usikker verden, *Samfunnsøkonomen* nr 8.

Furu, K.: Establishment of the nationwide Norwegian Prescription Database (NorPD) - New opportunities for research in pharmacoepidemiology in Norway. *Norwegian Journal of Epidemiology*, 18(2),129-136.

Hoel, M.: Økonomiske analyser av klimaproblemet, *Samfunnsøkonomen* nr 6/7.

Markussen, S.: Velferdsstatens barn: en gjeng latsabber? *RØST Helse* 1.

Nyborg, K.: De lavtlønte idealistene. *Minerva* nr 2.

Nyborg, K.: Ansvarlige bedrifter, ansvarlige ansatte, *Horisont* 2, 28-35.

Strøm, S.: Kven er redd for Konkurransetilsynet, i Årsmelding for 2007 fra Konkurransetilsynet, Bergen, 30-31.

Strøm, S.: Hvordan dekke behovet for sykepleiere, *RØST* 1, 54-57.

Strøm, S. og J. Vislie: Økonomisk atferd, beslutninger og likevekt, Universitetsforlaget, ISBN: 978-82-15-01357-2, 314 sider.

Røgeberg, O.J.: Svake mennesker – Om adferdsøkonomi, regulering og usunt konsum, *Norsk Økonomisk Tidsskrift* 2007:2.

2. Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitet i Oslo

Brekke, K.A., R. Golombek og S.A.C. Kittelsen: Is electricity more important than natural gas? Partial liberalization of the Western European energy markets, nr 1.

Dalen, D.M., K. Furu, M. Locatelli og S. Strøm: Generic substitution, nr 11.

Di Tommaso, M.L., S. Strøm og E.M. Sæther: Nurses wanted. Is the job too harsh or is the wage too low? nr 8.

Gerlagh, R., S. Kverndokk og K.E. Rosendahl: Linking Environmental and Innovation Policy, nr 10.

Gaure, S., K. Røed og L. Westlie: The Impacts of Labor Market Policies on Job Search Behavior and Post-Unemployment Job Quality, nr 22.

Hoel, M.: Bush meets Hotelling: Effects of improved renewable energy technology on greenhouse gas emissions, nr 29.

Iskhakov, F.: Dynamic programming model of health and retirement, nr 3.

Iskhakov, F.: Pension reform in Norway: evidence from a structural dynamic model, nr 14.

Kverndokk, S. og A. Rose: Equity and justice in global warming policy, nr 21.

Nyborg, K.: I Don't Want to Hear About it: Rational Ignorance Among Duty-Oriented Consumers, nr 15.

Nævdal, E. og J. Vislie: Climate Change, Catastrophic Risk and the Relative Unimportance of Discounting, nr 28.

Westlie, L.: Norwegian Vocational Rehabilitation Programs: Improving Employability and Preventing Disability? nr 24.

Westlie, L.: The Long-Term Impacts of Vocational Rehabilitation, nr 25.

3. Frischsenterets rapporter og arbeidsnotater

Aune, F. R., K. A. Brekke, R. Golombek, S. A. C. Kittelsen and K. E. Rosendahl: LIBEMOD 2000 – LIBeralisation MODel for the European Energy Markets: A Technical Description, arbeidsnotat nr 1.

Barth, E., A.W. Cappelen og T. Ognedal: Norms and Tax Evasion, rapport nr 4.

Berglann, H.: Patenter i modeller med teknologisk vekst – en litteraturoversikt med vekt på klimapolitikk, arbeidsnotat nr 4.

Falch, N.S.: Tjenestepensjon og mobilitet på arbeidsmarkedet, rapport nr 2.

Fevang, E., S. Strøm og E.M. Sæther: Er kommunesektoren og/eller staten lønnsledende? rapport nr 1.

Førsund, F.R. og S.A.C. Kittelsen: Analyseopplegg for å kunne måle om reorganisering av skatteetaten fører til en mer effektiv ressursbruk, arbeidsnotat nr 3.

Hægeland, T., L.J. Kirkebøen, O. Raaum: Ressurser i grunnskole og videregående opplæring i Norge 2003-2007, rapport nr 3.

Kittelsen, S.A.C.: Modelling Households in LIBEMOD 2000 – A Nested CES Utility Function with Endowments, arbeidsnotat nr 2.

Manganelli, A.G.: The R&D of Norwegian Firms: an Empirical Analysis, arbeidsnotat nr 5.

4. HERO skriftserie

Brekke, K.A., og K. Nyborg: Selfish Bakers, Caring Nurses? A Model of Work Motivation, nr 1.

Fevang, E., S. Kverndokk, K. Røed: Informal Care and Labor Supply, nr 8.

Fevang, E., S. Kverndokk, og K. Røed: A model for supply of informal care to elderly parents, nr 12.

Kittelsen, S.A.C., J. Magnussen, K. Sarheim Anthun, U. Häkkinen, M. Linna, E. Medin, K. Rose Olsen og C. Rehnberg: Hospital productivity and the Norwegian ownership reform - A Nordic comparative study, nr 10.

5. Rapporter/notater fra andre institusjoner

Barth, E., B. Bratsberg, T. Hægeland og O. Raaum: Performance Pay and Within-Firm Inequality, Manpower Human Resources Lab Disc Paper, Centre for Economic Performance, London.

Brinch, C.N., B. Bratsberg og O. Raaum: The Effects of an Upper Secondary Education Reform on the Attainment of Immigrant Youth, Discussion Papers 528 - Statistics Norway.

Bratsberg, B., O. Raaum, og K. Røed: When Minority Labor Migrants Meet the Welfare State, Centre for Research and Analysis of Migration, Discussion Paper No. 17, University College London.

Fevang, E., S. Kverndokk og K. Røed: Informal Care and Labor Supply, IZA Discussion Paper No. 3717.

Gaure, S., K. Røed og L. Westlie: The Impact of Labor Market Policies on Job Search Behavior and Post-Unemployment Job Quality, IZA Discussion Paper No. 3802.

Henningsen, M. og T. Hægeland: Downsizing as a sorting device. Are low-productive workers more likely to leave downsizing firms? Discussion Papers 543 - Statistics Norway.

Hægeland, T., O. Raaum, og K.G. Salvanes: Pennies from heaven; Using exogenous tax variation to identify the effect of school resources on pupil achievement, IZA Discussion Paper No. 3561.

Juel, S., K. Molnar og K. Røed: Norges Bank Watch 2008: An Independent Review of Monetary Policymaking in Norway, Norges Bank Watch Report Series No. 9, Centre for Monetary Economics, Norwegian School of Management.

Kittelsen, S.A.C., J. Magnussen, K. Sarheim Anthun, U. Häkkinen, M. Linna, E. Medin, K. Rose Olsen og C. Rehnberg: Hospital productivity and the Norwegian ownership reform - A Nordic comparative study, STAKES Discussion Paper 3.

Sorisio, E., og S. Strøm: Innovation and the Nordic erythropoietin market, Rivista Internazionale di Scienze Sociali n. 1, 99-126.

6. Faglige foredrag

Bratsberg, B.: St.meld. nr. 18 (2007-2008) Arbeidsinnvandring: Kommentarer, Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Bratsberg, B.: Immigration and Wages: Evidence from the Norwegian Construction Sector, ISF Workshop on "The Impact of Immigration on the Labor Market" Oslo.

Bratsberg, B.: Research on Immigrants in the Norwegian Labor Market, Testimony OECD Mission, Economic Survey, Norway: Labour Market and Immigration.

Bratsberg, B.: When Minority Labor Migrants Meet the Welfare State, *QMSS2 Seminar Labour Market Changes and Social Exclusion in the Life Course*, Oslo.

Dalen, D.M.: Reimbursement policy and physicians' choice of biopharmaceuticals: The case of TNF-alpha inhibitors, Universitetet i Oslo - HERO-seminar serie.

Fevang, E.: Care for Elderly Parents and Labour Supply, forskermøtet.

Furu, K.: Psychostimulant use among children and adolescents in Norway 2004-2007 – a population based study from the Norwegian Prescription Database. The Norwegian Research Network on ADHD. Nettverkssamling Losby Gods.

Furu, K.: The Nordic Prescription Databases. On the symposium "The Nordic Countries as a Cohort" at 24th International Conference on Pharmacoepidemiology & Therapeutic Risk Management. København.

Førsund, F.R.: Productivity of Tax Offices in Norway, Asia-Pacific Productivity Conference.

Førsund, F.R.: Productivity of Tax Offices in Norway, Gjesteforelesning, Zhejiang University, Hangzhou.

Førsund, F.R.: Farrell revisited. Visualising properties of DEA production frontiers, North American Productivity Workshop (NAPW V).

Golombek, R.: International Technology Agreements, FEEM, Italia.

Golombek, R.: International Climate Agreements – The Role of Technology, University of California, Berkeley.

Hoel, M.: RMNE-konferanse i den Haag. Forberedt innlegg om rapport, se http://www.rmno.nl/websites/V2_RMNO/files_content/SCBA%20report%20webversione.pdf

Hoel, M.: Gode og dårlige virkemidler i klimapolitikken, Konferanse Økonomisk institutt.

Hoel, M.: Klimapolitikk og prisen på CO₂-utslipp, Valutaseminaret (Samfunnsøkonomenes forening).

Hoel, M.: Virkemidler i klimapolitikken, Seminar NVE.

Hoel, M.: Forberedt innlegg om nasjonal klimapolitikk på konferanse arrangert av Finansdepartementet (i forbindelse med "OECD Environmental Outlook")

Hoel, M.: Kvotehandel og internasjonale klimaavtaler, Foredrag for Holmenkollen Rotary.

Hoel, M.: Kvotepriiser i dag og i fremtiden, Miniseminar for statsminister og miljøvernminister.

Hoel, M.: Can a focus on breakthrough technologies improve the performance of international environmental agreements? (medforfatter: Aart de Zeeuw), The Environment, Technology and Uncertainty, Workshop at Lysebu.

Hoel, M.: Can a focus on breakthrough technologies improve the performance of international environmental agreements? (medforfatter: Aart de Zeeuw), SURED (Sveits) konferanse.

Hoel, M.: Discounting in the evaluation of climate policy and other long-run investments, Skatteforum 2008.

Hoel, M.: Samfunnsøkonomi og miljøutfordringer, Seminar "Om forholdet mellom økonomi og etikk på miljøområdet" arrangert av Partnerforum for ansatte i Miljøverndepartementet.

Hoel, M.: Can a focus on breakthrough technologies improve the performance of international environmental agreements? (medforfatter: Aart de Zeeuw), EAERE.

Hoel, M.: The role of technology development in international climate policy , Det miljøøkonomske Råds konferanse, tema: Miljøøkonomi og klimapolitikk.

Hoel, M.: Kvotehandling og internasjonale klimaavtaler, Vitenskapsakademiet.

Hoel, M.: Økonomisk analyser av klimaproblemet, Samfunnsøkonomenes jubileumskonferanse.

Hoel, M.: Bush meets Hotelling: Effects of improved renewable energy technology on greenhouse gas emissions, presenterte paper på seminarer i Oslo, Munchen og Venezia:

Hoel, M.: Carbon emissions and carbon tax expectations, presenterte først versjon av paper på seminar i Venezia.

Hoel, M.: CCS: Hvorfor og hvordan? presentasjon på seminar arrangert av UiO på Holmen Fjordhotell.

Markussen, S.: The Anatomy of Absenteeism, Geilo-seminaret.

Markussen, S.: The Anatomy of Absenteeism, HERO lunsj.

Nyborg, K.: Do environmental taxes undermine moral motivation? The Research Forum on Taxation - SKATTEFORUM 2008, Oscarsborg, Drøbak.

Nyborg, K.: Playing with the Good Guys. A Public Good Game with Endogenous Group Formation, European ESA Meeting, Lyon.

Nyborg, K: Om samfunnsansvar, motivasjon og marked. Resultater fra prosjektet *Self-image and sustainability*", Åpningskonferanse for Norges Forskningsråds forskningsprogram Miljø2015, Lillestrøm.

Nyborg, K: The Gate is Open: General Practice Physicians as Social Security Gatekeepers, 3rd Nordic Conference in Behavioral and Experimental Economics, København.

Kittelsen, S.: Applying Stochastic Scenario Method in Libemod, The Environment, Technology and Uncertainty, Workshop at Lysebu.

Kittelsen, S.: Hospital productivity and the Norwegian ownership reform – A Nordic comparative study, (with Jon Magnussen and Kjartan S. Anthun) North American Productivity Workshop, New York University.

Kittelsen, S.: LIBEMOD 2000, CELECT/ICEPS modellseminar, CICERO.

Mundaca, G.: Corporate investment, cash flow level and market imperfections: The case of Norway, Midwest Finance Association, 57th Annual Meeting, San Antonio, Texas, USA.

Mundaca, G.: Corporate investment, cash flow level and market imperfections: The case of Norway, XVI Foro de Finanzas, Asociacion Española de Finanzas, ESADE Business School, Barcelona, Spain.

Nævdal, E.: Animal rationality and implications for resource management – the case of biological reserves for moose and pine, 10th International BIOECON Conference The Effectiveness and Efficiency of Biodiversity Conservation Instruments Sidney Sussex College Cambridge.

Røed, K.: Entrepreneurship - The establishment of new firms and their short and medium term success, presentasjon på Århus-Oslo seminar om vekstforskning, BI, Oslo.

Røed, K.: The Impacts of Labor Market Policies on Job Search Behavior and Post-Unemployment Job Quality- An empirical analysis, presentasjon på forskerkonferanse for arbeidsmarkeds- og utdanningsforskning, Refsnes Gods.

Røed, K.: Informal Care and Labor Supply, presentasjon på årskonferansen til the European Association of Labour Economists (EALE), Amsterdam.

Røed, K.: Recent European developments and lessons learned from conducting non-experimental research, foredrag holdt på the second Nordic Centre of Excellence REASSESS workshop, Høgskolen i Oslo.

Røed, K.: The Impacts of Labor Market Policies on Job Search Behavior and Post-Unemployment Job Quality, presentasjon på "Second Joint IZA/IFAU Conference on Labor market Policy Evaluation, Bonn.

Røed, K.: The Impacts of Labor Market Policies on Job Search Behavior and Post-Unemployment Job Quality, presentasjon på QMSS (Quantitative Methods in the Social Sciences, European Science foundation)-konferanse i Oslo.

Røed, K.: Entrepreneurship in Norway, presentasjon på Conference on Future Demand for Educated Labor, Copenhagen.

Røgeberg, O.: Svake mennesker, Nasjonal Helseøkonomikonferanse, Holmen Fjordhotell, Asker.

Røgeberg, O.: Incentiver og sykefravær, Frokostseminar – NHO.

Røgeberg, O.: Sykefraværets anatomi, Arbeids- og inkluderingsdepartement – internseminar, Voksenåsen.

Strøm, S.: Labor supply when agents' information about wages is uncertain, NHH, Bergen.

Zhiyang, J.: Labour Supply Response to the Earnings Test Reform: the Case of Norway, EALE Conference, Amsterdam.

7. Brukerrettede foredrag

Dalen, D.M.: Presentasjon av forskning om legemiddelmarkedet, Apotekforeningen.

Hernæs, E.: Tjenestepensjoner og mobilitet, presentasjon på avdelingsseminar i Arbeids- og inkluderingsdepartement.

Hernæs, E.: Pensjonstap og lønn ved jobbskifte, presentasjon på avdelingsseminar i Arbeids- og inkluderingsdepartement.

Hernæs, E.: Lønnsvekst ved innføring av pensjon, presentasjon på avdelingsseminar i Arbeids- og inkluderingsdepartement.

Kittelsen, S.A.C.: Produktivitetsanalyser i offentlig sektor, seminar Kunnskapsdepartementet.

Markussen, S.: Sykefravær og legens rolle, Arbeids- og inkluderingsdepartement, avdelingsseminar: om reform 2004.

Nyborg, K.: Penger er ikke alt: Samfunnsansvar som motivasjonsfaktor, faglig-pedagogisk dag, Universitetet i Oslo.

Nyborg, K.: Undergraver miljøavgifter moralsk motivasjon? konferanse for Stortingets finans- og miljøkomiteer om virkemidler i klimapolitikken, Universitetet i Oslo.

Nyborg, K.: Samfunnsansvar som motivasjonsfaktor, Energibedriftenes Landsforenings HR-konferanse 2008 *Grønn HR: Klima og energi som motivasjon og rekrutteringsstrategi*, Gardermoen.

Nyborg, K.: Penger er ikke alt: Samfunnsansvar som motivasjonsfaktor, Syslabkonferansen 2008 *Etikk og lønnsomhet*, Nydalen, Oslo.

Nyborg, K.: Internasjonale klimaavtaler og den moralske konsument, foredrag for SVs økonomiutvalg, Stortinget.

Nyborg, K.: Penger er ikke alt: Bedrifters samfunnsansvar som rekrutterings- og motivasjonstiltak, foredrag for nye studenter (Oppstartuka), Økonomisk institutt, UiO.

Raaum, O.: Immigration and Wages; Evidence from Construction, nasjonalt forskerforum arbeidsmarked og utdanningsøkonomi, Refsnes.

Raaum, O.: Immigration and Wages; Evidence from Construction, Nordic Migration Workshop, Helsinki.

Raaum, O.: Kommentar til Stein Knardahl, forskerseminar Arbeidsliv NFR.

Raaum, O.: Kommentar til Bucholz og Blossfeld, QMSS (Quantitative Methods in the Social Sciences, European Science foundation)-konferanse i Oslo.

Røed, K.: Forsker og formidler? Mulig å kombinere? Panelinnlegg på Norges Forskningsråd's seminar for stipendiater, Soria Moria, Oslo.

Røed, K.: AFP, foredrag på tariffkonferansen til Næringsmiddelbedriftenes Landsforening, Gardermoen.

Røed, K.: Hva skjer på arbeidsmarkedet, foredrag på konferanse for Stortingets finansfraksjoner fra AP, SV, og SP ("storfraksjonen").

Røed, K.: Experiences with activation and rehabilitation in Norway, foredrag for OECD-delegasjon, Arbeids- og inkluderingsdepartement, Oslo.

Røed, K.: Omsorg for eldre – i hvilken grad påvirkes yrkesaktiviteten? foredrag på Helseøkonomikonferansen, Holmen fjordhotell (med Snorre Kverndokk).

Røed, K.: Effekter av "arbeidslinja" på jobbsøking og jobbkvalitet, foredrag for Velferdsavdelingen, Arbeids- og inkluderingsdepartement, Oslo.

Røed, K.: Virker arbeidslinja? foredrag på NHO-konferanse, Oslo.

Røed, K.: Sykefraværets anatomi i Norge, foredrag på Forskningsrådets søkerkonferanse (sykefraværsforskningsprogrammet), Gardermoen.

Røed, K.: Entreprenørskap og FoU, foredrag på Forskningsrådets "vekstforsk-konferanse", Oslo.

Røed, K.: Trenger vi et nytt solidaritetsalternativ? innledning på lunsjseminar i Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Oslo.

Røed, K.: Hva er det med ungdommen i Norge? foredrag på Trygdeforskningsseminaret, Oslo.

Strøm, S.: Kraftpriser, Statkrafts årsmøte, Oslo.

Strøm, S.: Illicit money flows, Norad, DU.

8. Populære framstillinger, avisartikler, debattinnlegg m.m.

Bratsberg, B.: Dagsrevyinnslag basert på rapporten Bratsberg, Hægeland og Raaum, *Lese- og tallforståelse, utdanning og arbeidsmarkedssuksess*, Universitetet i Stavanger: Lesesenteret 2006

Fevang, E.: Hver fjerde gravide er sykmeldt, Aftenposten.

Markussen, S.: Sykefraværets anatomi, NHO frokost.

Mundaca, G.: Stramme tøylar i USA, Dagens Næringsliv.

Mundaca, G.: Spill med åpne kort, Dagens Næringsliv.

Nyborg, K.: Ansvar som trekkplaster, Dagens Næringsliv.

Nyborg, K.: Å tiltrekke seg de beste, Dagens Næringsliv.

Raaum, O.: Resultatforskjeller i grunnskolen, foredrag KUL konferansen Norges Forskningsråd.

Raaum, O.: Jobs for Youth, Comments on OECD report, Oslo.

Raaum, O.: Hvor går pengene? seminar Kunnskapsdepartementet.

Raaum, O.: Kjønn og lønn, seminar Næringsdepartementet.

Raaum, O.: Fordelingsutvalget; hva kan Frischsenteret bidra med? foredrag for sekretariatet i Fordelingsutvalget.

Raaum, O.: I foreldrenes fotspor? Sosial mobilitet, foredrag Gardermoen for Fordelingsutvalget.

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. skattenivået i Norge ("Økonomsplid om skattehopp").

Røed, K.: Intervju i programmet "God Morgen Norge" (TV2) vedr. sykefraværet blant norske arbeidstakere.

Røed, K.: Intervju i Bergens Tidende vedr. tidligpensjon ("Valgets kval for pensjonistene").

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. AFP ("Advarer LO").

Røed, K.: Intervju i Nettavisen angående AFP ("AFP-krav på 12 milliarder kroner").

Røed, K.: Intervju i TV2 Nyhetskanalen vedr. tidligpensjon.

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. to-spors-modell for AFP ("Kan få sin egen AFP")

Røed, K.: Kronikk i Dagens Næringsliv: "En levedyktig AFP-ordning?"

Røed, K.: Innlegg i Dagens Næringsliv: "AFP og levealder."

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. pengepolitikken.

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. AFP ("Frykter AFP-regning").

Røed, K.: Intervju i TV2 Nyhetskanalen angående tariffoppgjøret.

Røed, K.: Intervju Stavanger Aftenblad vedr. AFP ("Vil gi 500.000 kroner til alle 62-åringer").

Røed, K.: Intervju i TV2 Nyhetskanalen angående tariffoppgjøret.

Røed, K.: Intervjuer i TV2 og NRK2 vedrørende tariffoppgjøret og AFP.

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedrørende AFP ("Spår at alle får rett til AFP").

Røed, K.: Intervjuer i Dagens Næringsliv, Dagsavisen, Bergens Tidende, Stavanger Aftenblad, og NRK Trøndelag vedrørende tariffoppgjøret og AFP.

Røed, K.: Intervju i TV2 Nyhetskanalen angående oppstart av tariffoppgjøret i offentlig sektor.

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. nye rettigheter til redusert stillingsbrøk for eldre arbeidstakere ("Juli-gave til seniorenene")

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedrørende pengepolitikk og lønnsdannelse ("Vil gjenreise solidariteten")

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. Pengepolitikken ("Gjedrem tar for lite hensyn til hvor viktig renten er for folk").

Røed, K.: Uttalelser til Dagens Næringsliv i forbindelse med intervju av rentepanelet ("Hold rente i ro")

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. Renten ("Røed ber Gjedrem kutte renten")

Røed, K.: Uttalelser til Dagens Næringsliv i forbindelse med intervju av rentepanelet (" Vil kutte to prosentpoeng").

Røed, K.: Uttalelser til Dagens Næringsliv vedrørende situasjonen på arbeidsmarkedet ("Ledigheten skyter i været").

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedrørende den økonomiske situasjonen i Noreg ("Jeg tror det kan snu seg fort")

Røgeberg, O.: Hva går det av oljeprisen? – Aftenposten.

Strøm, S.: 13 spørsmål om finanskrisa, Dag og Tid.

Strøm, S.: Krisetiltak, E24.

Strøm, S. og J. Vislie: Sentralbankene laget krisen, E24.

Strøm, S.: Mer veier betyr at industri må dø, E24.

Strøm, S.: Best å bu der få vil bu, Dagens Næringsliv.

Strøm, S.: Bensinprisen kan snart bli 18 kroner, E24.

Strøm, S.: Fra AFP til AFT, E24.

Strøm, S.: Mer og bedre offentlig forbruk, E24.

Strøm, S.: Fredagsgjest i TV2.

Vedlegg 2 til Årsberetning 2008

Adferdsøkonomi

Fellesgodespill med endogent gruppevalg

I et tidligere Frischsenterprosjekt studerte Brekke og Nyborg (2008) betydningen av Corporate Social Responsibility (CSR) som en rekrutteringsstrategi for bedrifter når det er moralsk hasard knyttet til arbeidsinnsats internt i bedriften. De argumenterte for at de som tiltrekkes av bedrifter som viser samfunnsansvar også vil gi mindre problemer med moralsk hasard internt i bedriften. I en oppfølger av dette prosjektet har Brekke, Hauge, Lind og Nyborg designet et eksperiment for å teste den samme mekanismen. Deltagerne velger først om de vil gi 50 kroner til Røde kors, og deretter deles de inn i grupper der givere kommer i gruppe med givere. I gruppene spiller de et fellesgodespill, hvor gruppen som helhet tjener på at deltagerne gir mye til fellesskapet, men hvor det lønner seg for den enkelte å gi lite. Resultatene bekrefter den initiale hypotesen, men gjennom en litt modifisert mekanisme. I de første rundene er det liten forskjell på de ulike gruppene, men over tid vokser forskjellen. Det er kjent fra litteraturen om slike fellesgodespill at bidragene initialt er høye, men at de avtar over tid. De finner det samme resultatet for grupper sammensatt av deltagere som valgte å ikke gi penger til Røde Kors, mens bidragene holder seg høye i grupper av deltagere som valgte å gi penger. En forklaring på dette funnet kan være at deltagerne går inn i spillet med en norm for hvor mye en vil gi, og at de strekker seg mot denne normen i sine egne bidrag. Om de opplever at andre gir mindre enn normen, reduseres normen. I grupper av deltagere som har valgt å gi penger til Røde kors strekker de seg lenger mot normen, og unngår dermed at den forvitrer. Forskjellen blir derfor liten i utgangspunktet, men vokser etter hvert.

Reguleringer og avgifter som beslutningshjelp for forbrukere

Økonomisk teori har tradisjonelt antatt at forbrukere til enhver tid velger det som er i egne, langsiktige interesser. I adferdsøkonomisk forskning, derimot, mener enkelte å ha avdekket mekanismer som gjør at forbrukere lar seg friste, fraviker planer og påvirkes av andre på en måte som gjør at de kan få bedret egen velferd gjennom reguleringer. Forbrukerene vil da ønske og verdsette regulering som gjør det mulig for dem å etterleve egne gode forsetter for fremtiden og forbedre koordinering av sosialt påvirket adferd. Teoriene som

ligger til grunn for dette synet skaper nye begrunnelser for - men setter også nye begrensninger på - særavgifter og det samfunnsøkonomisk optimale nivået disse bør ha. En artikkel i Norsk Økonomisk Tidsskrift gjennomgikk en del av disse teoriene og deres implikasjoner for avgiftsnivå og reguleringer, basert på et arbeid for Særavgiftsutvalget fra 2007, og resulterte i Samfunnsøkonomenes Artikkelpreis 2008.

Arbeidsmarked

Effekter av arbeidsmarkedspolitiske virkemidler

Frischsenteret har i 2008 arbeidet videre med effektevaluering av arbeidsmarkedspolitiske tiltak, basert på administrative registerdata. Våre metodemessige bidrag til denne litteraturen tar nå to retninger: For det første forsøker vi å legge til rette for at ulike typer effekter kan analyseres *simultant* innenfor samme statistiske modell. Dette kan for eksempel dreie seg om effekter på tiden det tar å skaffe seg en jobb og på kvaliteten av den jobben man til syvende og sist får, målt ved varighet og lønn. Det kan også dreie seg om heterogenitet i effektene i henhold til *observerte* kjennetegn. I modeller med mange slike (heterogene) effekter oppstår det et behov for å oppsummere, eller sammenfatte, de totale virkningene av et arbeidsmarkedspolitisk virkemiddel på ulike utfallsmål. Vi har gjennom flere år arbeidet med en estimerings- og simuleringsmodell som kan gjøre dette på en hensiktsmessig måte, der det tas hensyn til at det kan finnes uobservert seleksjon i deltakelse på arbeidsmarkedstiltak og uobserverte forskjeller i utfall. For det andre forsøker vi å utvikle et modellapparat som tar høyde for at det også kan være uobserverte forskjeller i selve effektene av arbeidsmarkedspolitiske tiltak (dvs. forskjeller som ikke kan tilskrives observerte kjennetegn). Mens noen kan ha stort utbytte av å delta på et arbeidsmarkedstiltak, kan andre kanskje bare bli "låst inn" i et overflødig kurs. Slike individuelle variasjoner innebærer at det vitenskapelige fokuset ikke bare kan rettes mot "gjennomsnittseffekter". Det blir også viktig å forstå seleksjonsprosessen inn i tiltak og å finne ut om tiltakene når de personer som har størst effekt av dem.

Det har i løpet av 2008 blitt utgitt flere arbeider der vi benytter en simultan estimerings- og simuleringsmodell til å estimere ulike typer virkninger av arbeidsmarkedstiltak, hensyn tatt til at *observerte* forskjeller mellom personer kan gi opphav til ulike effekter. I artikkelen "The Impact of Labor Market Policies on Job Search Behavior and Post-Unemployment Job Quality" av Simen Gaure, Knut Røed og Lars Westlie (IZA Discussion Paper No. 3802 og Memorandum No. 22/2008, Økonomisk institutt, UiO) foretas det en analyse av hvordan

jobbsøkeres rammebetingelser påvirker mer langsiktige utfall i arbeidsmarkedet. Vi viser her at tiltaksdeltakelse alt i alt forlenger den gjennomsnittlige jobbsøkeperiodens varighet med om lag en måned. På den annen side bidrar den samme tiltaksdeltakelsen til å øke sannsynligheten for at jobbsøkeperioden avsluttes med overgang til arbeid med ca 2 prosentpoeng. Tar man hensyn til deltakernes samlede inntektsgevinster over en femårsperiode (knyttet til både endringer i sysselsettingssannsynlighet og lønnsnivå) og alle administrative kostnader forbundet med å arrangere tiltakene, konkluderes det med at tiltak samlet sett ikke er "lønnsomt". Denne konklusjonen kan imidlertid endres dersom det genereres økonomiske verdier gjennom selve tiltaksdeltakelsen. Hvis vi for eksempel antar at produksjonsverdien av aktiviteten i et sysselsettingstiltak tilsvarer minst 35 prosent av det den aktuelle deltaker ville fått i lønn ved en ordinær ansettelse, kommer nytte-kostnads-analysen ut i pluss.

Et lignende metodeapparat har vært benyttet til å analysere effekter av attføringstiltak. Resultatene fra disse analysene er nå dokumentert i artiklene "Norwegian Vocational Rehabilitation Programs: Improving Employability and Preventing Disability?" av Lars Westlie (Memorandum No. 24/2008, Økonomisk institutt, UiO) og "The Long-term Impacts of Vocational Rehabilitation" av Lars Westlie (Memorandum No. 25/2008, Økonomisk institutt, UiO). Sentrale funn i disse analysene er at attføringstiltak bidrar til å bedre sjansene for å komme tilbake i arbeid med hele åtte prosentpoeng, men at de samlede rehabiliterings- og attføringsforløpene til gjengjeld forelenges med ca. sju måneder. Også kvaliteten på oppnådde jobber ser ut til å bli bedre som resultat av tiltaksdeltakelse. De fleste attføringstiltakene går dermed med "overskudd", i betydningen av at de økte inntektene som genereres som et resultat av tiltaksdeltakelse overstiger kostnadene ved å gjennomføre tiltakene.

Arbeidet med å analysere *uobserverte* forskjeller i tiltakseffekter befinner seg foreløpig på et rent metodisk plan. Vi har i 2008 arbeidet med såkalte Monte Carlo analyser, dvs. kunstige data der vi kjenner "fasiten". Hensikten med dette er at vi i slike kunstige datasett kan bygge inn den type komplikasjoner vi tror kan være av betydning i den virkelige verden, slik som systematisk variasjon i uobserverte tiltakseffekter og i sorteringsprosessene inn i tiltak. Deretter kan vi teste i hvilken grad ulike typer statistiske modeller er i stand til å avsløre de "sanne" sammenhengene. Arbeidet med dette utføres i samarbeid med Gerard Van den Berg ved Vrije Universiteit Amsterdam. Foreløpige resultater tyder på at det er mulig å avdekke viktige trekk ved fordelingen av heterogene tiltakseffekter. Resultatene tyder også på at det kan være problematisk å "se bort fra" uobservert heterogenitet i tiltakseffekter, selv i tilfeller der man bare er

interessert i å gi anslag på gjennomsnittseffekter for dem som deltok.

Arbeidet med utvikling av metodeapparat for analyser av tiltakseffekter og de empiriske analysene har vært finansiert av Forskningsrådet (prosjektet "Utstøtning fra arbeidsmarkedet") og av Arbeids- og inkluderingsdepartementet (Strategisk instituttprogram for arbeidsmarkeds- og trygdeforskning).

Sykefraværets anatomi

Frischsenteret har i 2008 analysert drivkreftene bak legemeldt sykefravær i Norge. Analysene er foretatt med bakgrunn i data for alle sykemeldinger i perioden 2001-2005, etter innføring av fastlege-ordningen. Disse opplysningene er så koblet sammen med registerbasert informasjon om arbeidstakere, arbeidsplasser (bedrifter), og arbeidstakernes fastleger. Et viktig siktemål med analysene har vært å kartlegge hvilke typer kjennetegn som er av betydning for arbeidstakeres sykefravær, slik som alder, kjønn, utdanning, yrke, inntekt, arbeidstid, familiebakgrunn, familiesituasjon, forhold på arbeidsmarkedet, trekk ved arbeidsplassen, og egenskaper ved fastlegen. Vi har analysert sykefraværet med utgangspunkt i såkalt hendelsesanalyse (forløpsanalyse). Modellen skiller mellom to typer fravær, basert på første diagnose/symptom: i) forventet kortvarig fravær (diagnose/symptom med gjennomsnittlig varighet opp til 16 dager), og ii) forventet langvarig fravær (diagnose/symptom med gjennomsnittlig varighet over 16 dager). Den statistiske modellen søker å forklare overganger til disse to typer fravær, simultant med overganger tilbake til friskmelding. Friskmeldingssannsynligheten er til enhver tid antatt å avhenge av sykefraværets varighet. Samlet sett er det dermed fire hendelser/overganger som forklares i modellen. På basis av den estimerte modellen beregner vi samlemål på den enkelte arbeidstakers "sykefraværstilbøyelighet" (steady state sykefravær), og undersøker i hvilken grad ulike grupper av forklaringsvariabler er i stand til å forklare variasjon i sykefravær mellom individer og over tid.

Foreløpige funn viser at det er liten variasjon mellom ulike arbeidstakere i fravær som tilhører den forventet kortvarige kategorien (der luftveisinfeksjoner er den dominerende diagnosegruppen). Mer enn 80 prosent av arbeidstakerne vil i det lange løp være borte mindre enn 1 prosent av arbeidstiden grunnet slikt (legemeldt) fravær. Derimot er det svært stor variasjon i fravær som tilhører den forventet langvarige kategorien (der rygg, skjelett, og psykiske lidelser dominerer). Så mange som 10 prosent av arbeidstakerne vil i gjennomsnitt være borte mer enn 15 prosent av tiden grunnet slikt fravær. Variasjonen i fravær mellom ulike arbeidstakere forklares i hovedsak av kjennetegn ved arbeidstakerne. Unge personer har vesentlig hyppigere fravær enn eldre, men

blir også fortore friskmeldt. Kvinner har vesentlig høyere fravær enn menn, også når det kontrolleres for jobb og familiesituasjon. Personer med høy utdanning har lavere fravær enn personer med lav utdanning, nærmest uavhengig av utdanningens retning. Og den sosiale "gradienten" er markert; sykefraværet faller med foreldrenes inntekt og utdanning, også når man kontrollerer for egen inntekt og utdanning.

Også arbeidsplass har stor betydning for sykefraværet. Vi finner betydelige variasjoner mellom arbeidsplasser, selv når vi kontrollerer for alle observerte kjennetegn ved arbeidstakerne. Men vi har vanskeligheter med å identifisere konkrete kjennetegn ved bedriftene som kan forklare disse forskjellene.

Vi finner indikasjoner på at det er forskjeller i ulike fastlegers "praksisstil" når det gjelder sertifisering av sykefravær. Men heller ikke her kan vi sette fingeren på bestemte kjennetegn som kan forklare vesentlige deler av forskjellene, med unntak av at yngre leger ser ut til å være noe "strengere" enn eldre leger. Vi finner imidlertid at omleggingen av reglene for utskrivning av sykemeldinger i juli 2004 medførte et markert fall i sykefraværet. Vi konkluderer derfor med at det er betydelig rom for å påvirke sykefraværet gjennom å endre legenes sertifiseringspraksis.

Sykefravær analysene har vært finansiert av Forskningsrådet, primært gjennom velferdsprogrammet, men også i noen grad gjennom sykefravær forskningsprogrammet. Arbeidet vil i løpet av kort tid bli lagt ut på våre hjemmesider i artikkelen "The Anatomy of Absenteeism" av Simen Markussen, Knut Røed, Ole J. Røgeberg og Simen Gaure.

Påvirker innvandringen lønn og sysselsetting blant norske arbeidstakere?

Et sentralt spørsmål i innvandringslitteraturen er hvordan innvandringen påvirker sysselsetting og lønn blant innfødte arbeidstakere. Den tradisjonelle samfunnsøkonomiske tilnærmingen til denne problemstillingen er at innvandringen representerer en økning av arbeidstilbudet og vil ha en dempende effekt på lønnsnivået til berørte grupper i arbeidsmarkedet. En omfattende internasjonal empirisk litteratur finner imidlertid svært sprikende resultater—studier konkluderer like ofte med at effekten av innvandring på lønnsnivået er positiv som at den er negativ. Innvandringen kan ha en positiv effekt på lønnsnivået hos innfødte når innvandrere og innfødte utfører komplementære arbeidsoppgaver. Økt innvandring kan i så fall medføre økt etterspørsel etter innfødt arbeidskraft. Dersom innvandrere og innfødte med

tilsvarende formell kompetanse ikke er perfekte substitutter vil en økt innvandring presse lønnsnivået hos tidligere ankomne innvandrere ned, mens effekten på lønnsnivået til innfødte vil være svakere. En fundamental utfordring for empiriske studier er imidlertid å skille mellom endringer i etterspørsels- og tilbudssiden på arbeidsmarkedet. Det viser seg at innvandrere typisk lokaliserer seg i arbeidsmarkeder hvor det er lett å finne jobb. Således er det ofte vanskelig å skille effekten av innvandringen på arbeidstilbudet fra en underliggende økning i etterspørselen som kanskje tiltrakk innvandrerne i første omgang.

I et forskningsprosjekt tar vi for oss bygg- og anleggsbransjen og studerer om bruk av utenlandsk arbeidskraft påvirker lønn og sysselsetting for arbeidstakere i næringen. Dels på grunn av en sterk konjunkturoppgang og dels på grunn av utvidelsen av EU til å omfatte Polen og Baltikum, opplevde bransjen en betydelig økning i innslaget av utenlandsk arbeidskraft i perioden 1997 til 2005. Men på grunn av reguleringer og lisenskrav innen enkelte aktivitetsområder var økningen svært ulik på tvers av typer tjenester. For eksempel var det i perioden nesten ingen endring i bruk av utenlandsk arbeidskraft innen VVS og elektrisk installasjonsarbeid, mens andelen innvandrere økte med 50 prosent blant arbeidstakerne i malerbedrifter og 100 prosent i snekkerbedrifter. I studien utnytter vi det at sertifiseringsregler skaper eksogen variasjon i innstrømmingen av utenlandsk arbeidskraft til ulike deler av bransjen. Videre utnytter vi administrative registerdata til å danne longitudinelle individhistorier for norske arbeidstakere. I denne studien viser slike data seg å være helt nødvendige for å avdekke effekter av innvandringen. Grunnen er at innstrømmingen av utenlandsk arbeidskraft er korrelert med utstrømming av norske arbeidere. Siden utstrømmingen av norske arbeidstakere er dominert av lavlønte, skaper denne seleksjonsprosessen en positiv korrelasjon mellom innvandringen og lønnsnivået blant gjenværende norske arbeidstakere. Denne korrelasjonen bidrar til å skjule effekten på norske lønninger i tradisjonelle forskningsmetoder. Når vi tar hensyn til selektiv utstrømming, avdekker studien en negativ effekt av innvandring på lønnsnivået. Vi finner også at innvandringen har en dempende virkning på prisnivået for tjenester innen bransjen. Således har økningen i innvandring til bygg- og anleggbransjen vært fordelaktig for konsumenter, men den har bidratt til å dempe lønnsveksten hos norske arbeidstakere som har møtt økt konkurranse.

Dette prosjektet har mottatt finansiering fra Forskningsrådet (Arbeidslivsforskningsprogrammet) og Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet gjennom Strategisk instituttprogram om arbeidsmarkeds- og trygdeforskning.

Prestasjonslønn og lønnsforskjeller i norske bedrifter

Siden midten av 1990-tallet har bruken av prestasjonslønnsordninger i norsk arbeidsliv økt; se Barth, Bratsberg, Hægeland og Raaum (2008), "Who Pays for Performance?" *International Journal of Manpower* 29(1): 8-29. De nye formene for prestasjonslønn, som individuelle og gruppebaserte bonuser samt overskuddsdeling er mer utbredt i virksomheter der ansatte selv velger hvordan de organiserer sitt arbeid og naturlig nok mindre vanlig der lønnen fastsettes ved sentrale forhandlinger. Lav organiseringsgrad og utenlandsk eierskap går sammen med høy sjanse for at virksomheten har prestasjonsbasert lønn.

Vi finner at bedrifter med prestasjonslønn gjennomgående har høyere lønn enn bedrifter uten slike ordninger. Dette skyldes imidlertid i hovedsak at bedrifter med prestasjonslønn også har ansatte med egenskaper som ville blitt lønnet godt i andre bedrifter. Ved å koble informasjon om lønnsystemer med registerdata for ansattes lønnsforhold finner vi at lønnsforskjellene internt er større i bedrifter med prestasjonslønn. Når vi følger virksomheter over tid ser vi at bedrifter som innfører prestasjonslønn i løpet av en 5-års periode samtidig opplevde økende interne lønnsforskjeller. Effekten av prestasjonslønnssystemer på lønnsforskjellene innad i bedriften avhenger av hvor stor oppslutning fagforeningene har lokalt. Når organiseringsgraden er høy har prestasjonslønn ingen effekt, mens lønnsforskjellene øker betydelig når det få organiserte blant de ansatte. En grunn er at gruppebaserte ordninger er mer vanlig når innflytelsen fra fagforeningen er stor. Slike kollektive ordninger gir lønnsendringer som er felles for mange ansatte og dermed av mindre betydning for interne lønnsforskjeller.

Disse resultatene er presentert i Barth, Bratsberg, Hægeland og Raaum, "Performance Pay and Within-Firm Inequality", *Manpower Human Resources Lab Disc Paper*, Centre for Economic Performance, London, April 2008.

Arbeidet med analyser av prestasjonslønn har funnet sted i samarbeid med Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå. Forskingen er finansiert av Forskningsrådet (Arbeidslivforskningsprogrammet, prosjektet "Changing Work") og av Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet (Strategisk instituttprogram for arbeidsmarkeds- og trygdeforskning).

Energi og miljø

Internasjonalt samarbeid for å utvikle klimavennlig teknologi

Det har vist seg vanskelig å få til bred oppslutning om en internasjonal klimaavtale. Nåværende Kyoto-avtale omfatter bare land som i sum står for ca. 1/3 av utslippene i verden, til tross for at avtalen ikke gir landene veldig strenge forpliktelser. Fra et teoretisk utgangspunkt er dette ikke overraskende. Selv om en kan utforme en potensiell avtale som omfatter alle land slik at alle land blir bedre stilt med avtalen enn de er uten noe samarbeid, er hvert land enda bedre stilt hvis det selv står utenfor avtalen mens de andre landene slutter seg til avtalen. Dette gratispassasjer-problemet undergraver incentivene for land til å slutte seg til avtalen, og denne problemstillingen er utførlig behandlet i litteraturen. I "standardmodellen" vil den største stabile koalisjonen typisk bestå bare av noen få land når samarbeid gir vesentlige globale nettogevinster.

Dette pessimistiske budskapet har ledet til betydelig forskning om alternative utforminger av avtaler som i sterkere grad kan gi land incentiver til å slutte seg til en avtale. Ett alternativ som er blitt diskutert er avtaler som legger betydelig vekt på samordnet innsats for teknologiutvikling. Også for slike avtaler kan imidlertid gratispassasjer-problemet undergrave incentivene for land til å slutte seg til avtalen. Dette er bl.a. vist i et arbeid av Scott Barrett fra 2006, som ser på incentivene til å utvikle og ta i bruk ny teknologi. Hvis samlet FoU i verden rettet mot en bestemt type ny teknologi er tilstrekkelig høy, vil vi ifølge modellen til Barrett kunne få et teknologisk gjennombrudd som gjør det samfunnsøkonomisk lønnsomt å ta i bruk den nye teknologien i bredt omfang. Det vil likevel ikke være individuelt rasjonelt for hvert land å ta i bruk teknologien: Det er bedre for hvert land at de andre landene tar den i bruk og at landet selv er gratispassasjer. Dermed undergraves også incentivene til å utvikle den nye teknologien.

I vår analyse antar vi, i motsetning til Barrett, at kostnadene ved å bruke den nye teknologien er lavere jo større det samlede omfanget av FoU er. Under bestemte forutsetninger om denne sammenhengen fins det en ikke-kooperativ likevekt hvor alle land deltar i finansieringen av den nye teknologien, og hvor alle land finner det individuelt rasjonalt å ta den i bruk. I en slik situasjon er det også mulig å etablere en stabil koalisjon som gir et enda bedre resultat enn den ikke-kooperative likevekten. Dette skyldes at koalisjonen kan oppnå en bedre balanse mellom kostnadene knyttet til utvikling av den nye teknologien og kostnadene ved å ta den nye teknologien i bruk enn det som er tilfellet i den ikke-kooperative likevekten.

Klima og innovasjon

Mange rapporter har vist at det er nødvendig med store reduksjoner i globale drivhusgassutslipp for å unngå omfattende klimaendringer. Med en slik målsetting blir utvikling og diffusjon av klimavennlige teknologier viktig. Et spørsmål er da om innovasjonspolitikken bør utformes uavhengig av klimapolitikken, eller om politikken på disse områdene bør koordineres. En viktig forutsetning for at det skal drives innovasjonspolitik er at det er imperfeksjoner i markedet for nye teknologier. Dette kan skyldes flere ting. For det første skaper patentsystemet monopoler, slik at det blir for liten produksjon av nye produkter i forhold til det samfunnsmessige optimale. I tillegg kan det være imperfeksjoner i selve innovasjonsprosessen. Innovatørene vil ikke fullt ut få den fulle gevinsten av sine innovasjoner, da innovasjonene kan være viktige selv etter at patentlevetiden har gått ut, noe som trekker i retning av for lite innovasjon eller for liten forskningsinnsats. Det kan også tenkes en negativ effekt av innovasjoner da forskning i én sektor kan redusere forskningen i andre sektorer hvis det er et begrenset antall forskere tilgjengelig. Dette kan trekke i retning av for mye forskningsinnsats. Disse tre momentene taler for en aktiv innovasjonspolitik.

Ved hjelp av en modellanalyse hvor vi antar at myndighetene har alle nødvendige virkemidler, finner vi at det er optimalt å bruke en avgift på klimautslipp som reflekterer de samfunnsøkonomiske kostnadene ved slike utslipp. Innovasjonspolitik vil også være viktig. En subsidie på innovasjoner kan korrigere markedsimperfeksjonen som følger av monopol i produksjon av nye teknologier. Imperfeksjonene ved forskning kan korrigeres enten gjennom fleksibel patentlevetid eller ved bruk av subsidier/avgifter på forskning. Merk at da begge imperfeksjonene retter seg mot forskning, vil bare ett virkemiddel, eller en gitt kombinasjon av disse, være nødvendig. Vi har illustrert dette ved flere eksempler. Hvis man har en gitt patentlevetid (f.eks. 20 år som i Norge), finner vi at subsidiene til forskning bør settes høyt på et tidlig tidspunkt, og så reduseres etter hvert som klimaproblemet blir større. Alternativt, hvis man velger å ikke subsidiere forskning, bør patentlevetiden settes veldig lang på et tidlig stadium, men reduseres etter hvert som klimaproblemet blir mer alvorlig. Grunnen er at tidlig innovasjon gir liten profitt til innovatøren når klimaproblemet ikke er så alvorlig, dvs. når det er liten etterspørsel etter nye teknologier. Disse teknologiene vil likevel kunne være samfunnsøkonomisk viktige over en lengre periode, så for å stimulere til mer innovasjon tidlig trengs det en aktiv innovasjonspolitik. Etter hvert som klimaproblemet blir mer alvorlig, vil etterspørselen etter nye teknologier øke og det blir mindre behov for

aktiv støtte.

Handel med klimakvoter

Utslipp til luft kan skape ulike miljøproblemer som sur nedbør, klimaendringer, helseproblemer og korrosjon. Utslippsreduksjoner har derfor vært og vil fortsatt være nødvendig for en rekke gasser. Myndighetene kan oppnå slike reduksjoner ved hjelp av flere virkemidler. Et virkemiddel som særlig har blitt anbefalt av økonomer er omsettbare utslippskvoter. I likhet med miljøavgifter har slike utslippskvoter gunstige effektivitetsegenskaper gitt at kvotemarkedene fungerer optimalt. De vil kunne føre til kostnadseffektivitet, noe som betyr at utslippsreduksjonene oppnås på billigst mulige måte. Det er også flere empiriske studier som tyder på at omsetning av utslippskvoter reduserer kostnadene sammenlignet med direkte reguleringer, dvs. når kvotene ikke er omsettbare. Likevel har dette virkemiddelet møtt en del motstand blant politikere, folk flest og miljøorganisasjoner. Dette har blant annet ført til at Kyotoavtalen fra 1997 har definert kvotehandel kun som et supplement til andre virkemidler. I det europeiske kvotemarkedet har det også kommet forslag om å begrense kvotekjøp i ikke deltakerland, f.eks. felles gjennomføring av tiltak (JI) og den grønne utviklingsmekanismen (CDM). Til slutt har det vært en omfattende debatt om kvotehandel her hjemme, bl.a. om hvor stor andel av utslippsreduksjonene vi skal ta innenlands. Hva kan årsakene til motstanden mot kvotehandel være?

Det kan være flere årsaker til motstanden. Noen ser på kvotehandel som en måte å kjøpe seg fri fra sine forpliktelser. Man har en plikt til rydde opp etter seg og skal ikke betale andre for å gjøre det. Ofte vil fattige land være selgere av kvoter (som f.eks. CDM) og det kan være etiske grunner til å gå i mot avtaler mellom land med stor ulikhet i forhandlingsstyrken (unfair background conditions). Kvotehandel vil kunne føre til at forurensende industri forsetter som før. Selv om f.eks. drivhusgassutslippene ville bli uendret ved kvotehandel, vil en del lokale forurensningskomponenter bli ulikt fordelt. Ofte vil de som bor i industriområdene rammes av helseproblemer eller korrosjon, noe de ville gjort i mindre grad ved utslippsreduksjoner. Når man samtidig vet at inntektsnivåene gjerne er mindre i slike områder, vil lavinntektsgrupper kunne komme dårligere ut ved kvotehandel (Environmental justice). Til slutt argumenteres det ofte for at kvotehandel ikke nødvendigvis vil redusere utslippene. Grunner til dette kan være Hot Air (land har fått tildelt flere kvoter enn det som er deres faktiske utslipp) eller at CDM ikke gir utslippsreduksjoner da dette innebærer tiltak i land som ikke er med på avtalen, og det derfor er vanskelig å måle effektene av tiltakene.

Hvilke virkninger kan motstand mot kvotehandel få på totale miljøutslipp? Vi har analysert dette spørsmålet ved hjelp av en formell modell hvor vi antar at de internasjonale aktørene har en moralsk motivasjon for å redusere kvotehandel, f.eks. basert på noen av argumentene over. Aktørene i modellen er de enkelte lands myndigheter, og disse opptrer i samsvar med folkets moralske holdninger. Dette innebærer at de ønsker å opptre moralsk, men det å opptre moralsk vil ofte medføre en økt kostnad. Vi har videre antatt at myndighetene i hvert land selv fastsetter sitt utslippsnivå før landet går inn i et internasjonalt kvotehandelsmarked, noe som f. eks. er i samsvar med det europeiske kvotehandelssystemet. Når man først har blitt med i dette markedet, vil bedrifter fritt kunne kjøpe kvoter til markedsprisen. Resultatene fra denne eksersisen viser at moralske skrupler ovenfor kvotehandel har betydning for de totale utslippene. Resultatet avhenger av hvordan skruplene er formulert, men utslippene kan faktisk øke i mange tilfeller. Hvis f.eks. aktørene ikke ønsker å kjøpe kvoter uten å ha et eget mål for innenlandske utslipp, vil de totale utslippene øke, da dette vil føre til at landet fastsetter høye utslippsnivåer før det går inn i kvotemarkedet. På den annen side, hvis aktørene har en moralsk oppfatning om at utslippsnivået bør reduseres til det som er samfunnsøkonomisk optimalt, samtidig som at dette bør skje hjemme, vil det totale utslippsnivået bli lavere.

Til slutt har vi sett på hvordan en teknologiutvikling som reduserer kostnadene ved utslippsreduksjoner kan påvirke lands beslutninger om å delta i kvotemarkeder. Under realistiske antakelser vil en slik teknologisk endring føre til at flere land ønsker å handle med kvoter da ny teknologi kan gjøre kvotehandel mer lønnsomt. Kvotehandel ser ut til å være mer akseptert i dag enn bare for noen år tilbake. Teknologiske endringer kan derfor være én årsak til dette.

Helseøkonomi

Arbeidstilbud blant sykepleiere

De fleste lands befolkninger er i ferd med å bli eldre. Lavere fertilitet, store kull født rett etter den andre verdenskrigen og lengre levealder er de viktigste stikkordene. I Norge er forventet levealder ved fødselen nå litt over 81 år for kvinner og litt over 76 år for menn. Siden 1990 har forventet levealder ved fødselen gått opp med 2,5 år for menn og 1,5 år for kvinner. Flere eldre betyr også økt etterspørsel etter pleie- og omsorgstjenester. Norge vil derfor trenge flere sykepleiere - som kanskje også er villige til å arbeide mer per år. I dag arbeider mer enn 90 prosent av de utdannede sykepleierne, så det er ingen reservearme av allerede utdannede sykepleiere som kan mobiliseres til mer

deltakelse i arbeid med syke. På den annen side arbeider mange av sykepleierne deltid. Det er blitt hevdet, også fra Norsk Sykepleierforbund, at dersom sykepleierne får lønnstillegg vil de arbeide mer. Hvis dette skulle være tilfelle, og hvis sykepleiernes arbeidstilbud reagerer sterkt og positivt på lønnstillegg, så vil det være mulig å dekke det økende behovet for flere sykepleiertjenester gjennom økt innsats fra de sykepleierne som allerede er utdannet.

Dersom dette ikke er mulig, må den økende etterspørselen etter sykepleiertjenester dekkes gjennom utdanning av flere sykepleiere eller gjennom import fra andre land. Flere utdannede sykepleiere i Norge betyr at flere velger sykepleieryrket. Lønns- og arbeidsforhold, samt skatt og ektefelleinntekter kan være avgjørende for et slikt valg.

I et arbeid av Di Tommaso, Strøm og Sæther (2008, 2009) er arbeidstilbud blant sykepleiere analysert. Sykepleierne kan velge mellom ikke å arbeide som sykepleiere (eventuelt ikke å arbeide i det hele tatt), arbeide på sykehus eller å arbeide i pleie- og omsorgsinstitusjoner. Vi tar spesielt hensyn til at sykepleiere kan velge mellom ulike heltids- og deltidstillinger og at disse valgmulighetene varierer med hensyn til hvor i landet sykepleierne bor. Videre tar vi selvsagt med at sykepleiere kan velge å arbeide i ulike skiftordninger.

Modellen vi benytter er en strukturell økonometrisk modell som gjør det mulig å skille mellom virkninger av preferanser, ektefellers inntekt og andre ikke arbeidsrelaterte inntekter, samt valgmuligheter på sykepleiernes tilknytning til arbeidsmarkedet og valg de gjør. Modellen er estimert på data fra 2000. Vi finner at sykepleierne i gjennomsnitt vil arbeide mer dersom lønnen øker. Responsen er imidlertid svak. Dersom lønnsnivået for alle sykepleiere øker med 10 prosent vil arbeidsinnsatsen øke med bare 3.3 prosent. Dersom lønnen økes mer i noen få institusjoner, for eksempel i sykehus i forhold til i sykehjem, finner vi at flere sykepleiere kunne tenke seg å flytte arbeidsinnsats fra sykehjem til sykehus. Dette betyr at lønn og andre jobbforhold kan benyttes til å flytte arbeidskraft rundt om i helse- og pleie sektoren i Norge. Et annet viktig funn er at vi finner at sykepleiere finner skiftarbeid attraktivt i forhold til ikke å arbeide skift. Grunnene kan være at skiftarbeid har kortere arbeidstid, lønnen er høyere og skiftarbeid gir mer fleksibilitet i hverdagen

Et stort antall mannlige leger er gift med sykepleiere eller med kvinnelige leger. Av mange grunner tjener de mannlige legene mer enn kvinnelige og langt mer enn sykepleiere. Litt etter midten av 1990 tallet økte lønningene for leger i sykehus ganske kraftig. Ved hjelp av detaljerte individdata for sykehusleger og

sykepleiere ønsker vi derfor å bringe analysen vår et skritt videre. Basert på paneldata fra 1995 til 2006 vil vi estimere overganger i arbeidsmarkedet, inklusive inn og ut av arbeidsmarkedet, samt timer arbeidet for leger og sykepleiere. Vi vil spesielt studere de eventuelle negative virkninger mannlige sykehuslegers inntekter har på deres ektefellers tilknytning til arbeidsmarkedet i form av lavere yrkesdeltakelse og/eller timer arbeidet.

Bruk av genetisk innsikt i helseøkonomiske problemstillinger.

Det har vært en betydelig utvikling innenfor medisin og genetikk om sammenhengen mellom gener og sykdommer og genetisk testing blir i stadig større grad en del av medisinsk diagnostisering. Det har etter hvert blitt klart at mange sykdommer helt eller delvis skyldes arvelige genetiske mutasjoner. Det har også blitt klart at det finnes store variasjoner på tvers av land og etnisiteter i frekvensen av disse mutasjonene. Det er for eksempel slik at blant skandinaver er gener som kan fremkalle blodpropp og gener som kan fremkalle hjerteinfarkt betydelig mer vanlige enn i andre deler av Europa. Innsikt fra genetisk medisin har imidlertid vært lite brukt i faget helseøkonomi. Frischsenteret har i samarbeid med HERO sett på mulighetene for å ta i bruk denne kunnskapen i økonomisk analyse.

Et arbeid har sett på bruk av modeller fra kvantitativ genetikk i beslutninger om massetesting for alvorlige genetiske sykdommer. Denne forskningen er i første omgang rettet mot meget alvorlige sykdommer der sykdommen krever at et individ mottar en sykdomsfremkallende kopi av genet fra begge foreldrene. Slike sykdommer er arvelige, men fordi sykdommen er recessiv kan det gå mange generasjoner mellom hver gang sykdommen manifesterer seg i en familie. Eksempler på slike sykdommer er Tay-Sachs, sigdcelle anemi og cystisk fibrose. Massetestingsprogrammer vil ha en direkte effekt på den kompliserte genetiske dynamikken og det kan under noen forutsetninger være slik at testingen medfører at frekvensen av et gitt gen faktisk øker. Arbeidet har utledet kriterier for når en skal gjennomføre en slik massetesting. Det har bl.a. blitt vist at om en skal gjennomføre ett massetestingsprogram så bør en ideelt sett teste hele befolkningen. Det er også utledet kriterier for hvor hyppig en mutasjon bør være før en innleder et testingsprogram. Det er vist at det kan være optimalt å teste hele befolkningen i bestemte perioder eller permanent. Det siste er særlig tilfelle der resultatet av testingen er at frekvensen av den uheldige mutasjonen øker. Resultatene av analysen er utgitt som HERO-skrifter 2/2008.

Som tidligere påpekt er det store variasjoner i frekvensen av ulike gener selv i geografisk nære land. For eksempel er det slik at et gen som er en betydelig

risikofaktor for hjerteinfarkt er nesten tre ganger så vanlig i Skandinavia som i Middelhavslandene. Dette er en betydelig del av forklaringen på overhyppigheten av hjerteinfarkt i Skandinavia. Andre alvorlige sykdommer med helt eller delvis genetisk forklaring som er overrepresentert i Skandinavia er Faktor V Leidenmutasjonen som forårsaker blodpropp, Osteoporose og, muligens, Alzheimers. Disse sykdommene er i tillegg til de private helsekonsekvensene også meget kostbare for helsesektoren. Dette kan ha konsekvenser for sammenlikninger av helsekostnader i ulike land. Variasjonen i frekvens av alvorlige sykdommer har imidlertid ikke bare konsekvenser for kostnadene, men også for utfallene. I følge data fra OECD har nordmenn den klart beste overlevelsessannsynligheten etter hjerteinfarkt blant de 12 land det er mulig å sammenlikne med. Det er i data en helt klar tendens til at høy frekvens av hjerteinfarkt er assosiert med høy overlevelsessannsynlighet. Dette kan skyldes flere forhold, men at mye ressurser brukes på sykdommer med høy frekvens og/eller at høy sykdomsfrekvens gir læringseffekter er mulige forklaringer. Frischsenteret har sammen med Institutt for helseledelse og helseøkonomi, UiO i fått tilslag på en søknad der disse sammenhengene skal utredes ytterligere.

Generisk substitusjon

Basert på data fra reseptregisteret for mars 2004 og 2006 har vi estimert sannsynligheter for pasienter og legers valg av medisin når det er mulig å velge et billigere og likt produkt enn det opprinnelige patenterte. Vi finner at pris betyr noe for dette valget, men prisresponsene er svake, spesielt for legemidler som nettopp har mistet patentbeskyttelsen. Vi finner at legers og pasienters lojalitet og vaner betyr mye for valget av legemidler, selv når det finnes billigere og helt likeverdige produkter i markedet. I den nye apotekloven fra 2001 er det opp til apotekene å levere ut billigere helt likverdige produkter enn det leger har skrevet ut, gitt at leger og pasienter ikke eksplisitt motsetter seg dette byttet. Vi finner at noen apotekkjeder er mindre villige til å foreta slike bytter enn andre kjeder.

Pensjoner

Pensjonsreformen

Selv om ikke alt er fastlagt i pensjonsreformen, er såpass mye klart at vi har laget en simulering. Et problem her er at en ny ordning først vil få full effekt når alle pensjonister har hatt den nye ordningen i hele sitt yrkesaktive liv. Selv om en "bare" venter til alle nye pensjonister har hatt ny ordning i hele sitt yrkesaktive liv, vil det gå omkring 40 år etter 2011. En ekte simulering av de fulle effektene

vil derfor måtte strekke seg 40 år fram i tid, og ta inn over seg hvordan de til tilpasse seg i yrkeslivet med den nye incentivene som en ny folketrygd innebærer. Det har vi ikke hatt mulighet for. I stedet har vi brukt modellen vi har basert på nåværende situasjon og laget en beregning av hvordan overgangene mellom arbeid, uførhet og pensjon, inkludert tidligpensjonering, ville ha vært med de samme arbeidsinntektene, men med incentivene i ny folketrygd.

For det første viser det seg at flere velger å arbeide mer, fordi det vil kaste mer av seg når avkortingen av tidligpensjon mot arbeidsinntekt fjernes. For det andre vil mange av de "nye" som nå kan ta ut tidligpensjon, gjøre det. Begge deler er velferdsgevinster: De som vil arbeide lengre ønsket "egentlig" det, men valgte tidligere å ikke gjøre det fordi de fikk beholde en så liten del av arbeidsinntekten sin som ved den gamle AFP-ordningen. Noen av dem som nå kan gå av tidlig, vil velge å gjøre det. Den økte fleksibiliteten blir altså utnyttet, og dette er et klart gode.

Den nye opptjeningsmodellen innebærer at det blir tettere sammenheng mellom inntekt og pensjon. Utjevningen i den nåværende Folketrygden blir derfor redusert, og dette øker ulikheten blant pensjonister.

Analysen som er en del av en doktorgradsavhandling finansiert av prosjektet "Eldres velferd og arbeidsmarkedstilknytning" under Norges Forskningsråd, er dokumentert i memorandum fra Økonomisk institutt nr 14/2008

Produktivitet

Effektivitet og produktivitet i skatteetaten: fører reorganisering av skatteetaten til en mer effektiv ressursbruk?

Frischsenteret fikk i 2007 et oppdrag av Skattedirektoratet for å studere effektivitets- og produktivitetsvirkninger av den omfattende Reorganiseringen av Skatteetaten (ROS-reformen). ROS-reformen innebærer at det innføres 5 regioner som hver er en formell enhet; Skattekontoret. I hver region vil det være mange fysiske kontorsteder som kan sammenliknes med tidligere likningskontorer, fylkesskattekontor og skattefogdkontor. Av spesiell interesse er det at de regionale skattekontorene får riksdekkende myndighet, slik at oppgaver til et skattekontor kan overføres til et kontor i en annen region. Dette gir en mulighet for en spesialiseringsgevinst. Arbeidsoppgavene til kontorstedene er delt inn i 5 aktivitetsområder; veiledning, fastsetting, kontroll og rettsanvendelse, skattekrim og innkreving. Disse aktivitetene vil være utgangspunktet for å definere tjenester som produseres. I en nylig utgitt brosjyre

fra Skattedirektoratet sies det at et av formålene med ROS-reformen er å bedre ressursanvendelsen i etaten, og å bedre kvalitet og effektivitet.

Direktoratet peker på følgende punkter som Frischsenteret skal analysere:

- Måling av produktivetsendringer under og etter reorganiseringen og isolering av reformeffekten
- Effekter av spesialisering
- En totalvurdering av produktivitet under og etter reorganiseringen

I 2008 har vi arbeidet med det første punktet og gjennomført en studie av produktivitetutviklingen i noen år før reformen startet. Frischsenteret har tidligere analysert effektivitet og produktivitetutvikling til likningskontorer basert på fastsettingsfunksjonen. De tjenestene vi kan få data for er målt ved antall følgende saker av typene folkeregistrering, kontroll av folkeregistrering, likninger for lønnstakere og pensjonister, klager til nemnd/rettssaker (inkludert saker sendt til nemnd av likningskontorer), likninger for personlig næringsdrivende og likninger for selskaper (AS). Kun en ressurs ble spesifisert; arbeidskraft målt i timeverk.

Frischsenteret ønsket å basere analysen på faglig aksepterte metoder for samfunnsøkonomiske analyser. Spesielt ønsket vi at konklusjoner skal bygge på statistiske metoder og være etterprøvbare. Vi tar i bruk en ikke-prametrisk metode, DEA, som bygger på estimering av en beste praksis produktfunksjon. Produktivitetutviklingen til hvert kontor estimeres ved en Malmquist produktivitetsindeks. For å ta hensyn til utvalgsusikkerheten benyttes bootstrapping. Det etableres en mekanisme for å beregne syntetiske data med utgangspunkt i forutsetningen om den data-genererende prosessen og basert på en første effektivitetskjøring. Fordelingen for effektivitet (glattet) utnyttes så ved å trekke effektivitetstall 2000 ganger og på den måten generere pseudo-observasjonene til hver kjøring. Beregningpakken er utviklet ved Frischsenteret basert på internasjonal litteratur. Resultatet av bootstrap-kjøringene er at det etableres et konfidensintervall for hvert kontors produktivitetstall. Vi kan da finne hvilke kontorer som har hatt signifikant produktivitetsfremgang og hvilke som har hatt signifikant produktivitetsnedgang. Andelen av sysselsatte i kontorer med fremgang er 47% og andelen med tilbakegang 17% fra 2002 til 2004.

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Resultatregnskap	Note	2008	2007
Driftsinntekter			
Salgsinntekt	1	<u>26 404 706</u>	<u>23 579 484</u>
Sum driftsinntekter		<u>26 404 706</u>	<u>23 579 484</u>
Driftskostnader			
Lønnskostnad	2	18 458 097	16 940 257
Avskrivning på varige driftsmidler	3	310 270	251 395
Annen driftskostnad		<u>6 918 287</u>	<u>7 320 753</u>
Sum driftskostnader		<u>25 686 654</u>	<u>24 512 405</u>
Driftsresultat		<u>718 053</u>	<u>-932 921</u>
Finansinntekt		873 834	809 942
Finanskostnad		<u>1 380 383</u>	<u>1 869</u>
Netto finansposter		<u>-506 549</u>	<u>808 073</u>
Årsresultat		<u>211 504</u>	<u>-124 848</u>
DISPONERINGER OG OVERFØRINGER			
Til/Fra (-) fond for anvendt forskning		330 454	-533 262
Til/Fra (-) Frischfondet		<u>-118 950</u>	<u>408 414</u>
Sum disponeringer		<u>211 504</u>	<u>-124 848</u>

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Balanse pr 31. desember

		2008	2007
EIENDELER	Note		
ANLEGGSMIDLER			
Varige driftsmidler			
Inventar og Edb-utstyr	3	420 621	545 464
Sum varige driftsmidler		420 621	545 464
Finansielle anleggsmidler			
Investering i aksjer og andeler		50 000	50 000
Sum finansielle anleggsmidler		50 000	50 000
Pensjonsmidler Vesta	6	3 298 745	2 619 397
Sum anleggsmidler		3 769 366	3 214 861
OMLØPSMIDLER			
Fordringer			
Kundefordringer		6 236 895	3 354 325
Opptjente inntekter			500 000
Forskuddsbetalte kostnader		66 345	8 768
Sum fordringer		6 303 240	3 863 094
Investeringer			
Markedsbaserte finansielle omløpsmidler	7	13 467 334	14 224 503
Sum investeringer		13 467 334	14 224 503
Bankinnskudd, kontanter og lignende	5	8 653 438	8 641 364
Sum omløpsmidler		28 424 013	26 728 960
SUM EIENDELER		32 193 379	29 943 821

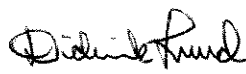
Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Egenkapital og gjeld pr 31.12.

		2008	2007
Egenkapital	Note		
Innskutt egenkapital			
Stiftelseskapital		200 000	200 000
Sum innskutt egenkapital		<u>200 000</u>	<u>200 000</u>
Opptjent egenkapital			
Fond for anvendt forskning		13 798 961	13 468 507
Frischfondet		693 964	812 914
Sum opptjent egenkapital		<u>14 492 925</u>	<u>14 281 422</u>
Sum egenkapital	8	<u>14 692 925</u>	<u>14 481 422</u>
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Kompetanssegjeld		9 372 247	8 013 110
Sum avsetning for forpliktelser	4	<u>9 372 247</u>	<u>8 013 110</u>
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		418 076	915 673
Skyldige offentlige avgifter		1 209 492	1 201 197
Forskudd fra kunder		4 530 909	4 351 928
Annen kortsiktig gjeld		1 969 731	980 492
Sum kortsiktig gjeld		<u>8 128 207</u>	<u>7 449 289</u>
Sum gjeld		<u>17 500 454</u>	<u>15 462 399</u>
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		<u>32 193 379</u>	<u>29 943 821</u>

Oslo, 25. mai 2009

I styret for Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Diderik Lund
Styrets leder

Karen Helene Ulltveit-Moe

Frøydis Langmark

Bernt Bratsberg

Halvor Mehlum

Gunvor Strømsheim

Erik Hernæs
Direktør

NOTER TIL REGNSKAPET 2008

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i overensstemmelse med regnskapsloven og god regnskapsskikk for små foretak.

Forskningstjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Inventar avskrives etter saldometoden, mens Edb-utstyr avskrives lineært over 3 år.

Markedsbaserte finansielle omløpsmidler verdsettes til markedsverdi. Øvrige omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelige verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptaktstidspunktet.

Opptjente ikke mottatte inntekter balanseføres. Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene.

Regnskapsføring av pensjonskostnader skjer i samsvar med Norsk RegnskapsStandard for Pensjonskostnader (NRS 6). I henhold til denne standarden er de kollektive pensjonsordninger behandlet som ytelsesplaner. Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser for ytelsesplaner beregnes etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuarmessige forutsetninger om dødelighet, frivillig avgang mv. Pensjonsmidlene er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelse i balansen.

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Note 1 Driftsinntekter

Driftsinntekter består av forskningsinntekter som resultatføres i takt med utførelsen.

Note 2 Lønnskostnader, godtgjørelser, antall ansatte

	2008	2007
Lønn og feriepenger	13 503 437	12 194 256
Arbeidsgiveravgift	1 831 680	1 804 887
Kompetanseavsetning	1 359 137	1 208 994
Styrehonorar	130 620	111 500
Pensjonskostnad inkl arbeidsgiveravgift	1 478 128	1 414 536
Refusjon sykepenger	-179 892	-159 349
Andre sosiale kostnader	334 986	365 432
Sum	18 458 097	16 940 257

Ansatte

Selskapet hadde i gjennomsnitt 41 ansatte i 2008, og antall årsverk var 22,5.

Ytelser til ledende personer / godtgjørelser

	<u>Daglig leder</u>	<u>Styret</u>
Lønn	855 580	
Andre ytelser	15 494	
Premie til pensjonsordninger	17 111	
Styrehonorar		105 500

Revisor

	2008	2007
Revisjonshonorar fordeler seg på følgende tjenestekategorier:		
Ordinært revisjonshonorar eks mva.	90 000	101 100
Honorar til revisor for bistand eks mva.	19 300	13 150
Sum revisjonshonorar eks mva	109 300	114 250

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Note 3 Anleggsmidler

	Inventar	Edb- utstyr	Sum
Kostpris 1.1.2008	187 158	3 662 568	3 849 726
Tilgang i året	0	185 425	185 425
Avgang i året			0
Anskaffelsekost 31.12.2008	187 158	3 847 993	4 035 151
Akkumulerte avskrivninger 1.1.2008	-162 810	-3 141 450	-3 304 260
Årets ordinære avskrivninger	-24 348	-285 922	-310 270
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2008	-187 158	-3 427 372	-3 614 530
Bokført verdi 31.12.2008	0	420 621	420 621
Avskrivningssatser ordinære avskrivninger	30 %	3 år	

De ordinære avskrivningene foretas etter saldometoden for inventar og lineært over 3 år for Edb-utstyr

Note 4 Kompetansegjeld

Kompetansegjeld er opptjent tid til kompetanseoppbygging for forskerne og forskningssjef per 31.12.2008 vurdert etter gjeldende lønnsatser inkludert arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader. Totalt opptjent beløp justeres skjønnsmessig ned ut fra beste estimat på hvor stor del av den opptjente tiden som vil bli tatt ut.

Den opptjente tiden kunne også blitt vurdert til alternativ-verdi, det vil si det samlede inntektsbortfall ved uttak av kompetansetiden. Denne alternativ-verdien er per 31.12.2008 estimert til kr 13 213 153. Med en slik verdiansettelse ville opptjent egenkapital reduseres fra kr 14 492 925 til kr 10 652 019

Note 5 Bankinnskudd

Bundet bankinnskudd på skattetrekkskonto utgjør per 31.12.08 kr 570 943

Note 6 Pensjonspremiefond / pensjonsforpliktelser

Grunnlaget for beregningen av årets pensjonskostnad for ytelsesplanene er basert på antall opptjeningsår, lønnsnivå samt følgende forutsetninger:

	2008	2007
Diskonteringsrente	5,80 %	5,50 %
Årlig lønnsvekst	4,50 %	4,50 %
Årlig økning i G	4,25 %	4,25 %
Årlig regulering av pensjoner	2,00 %	1,75 %
Avkastning på pensjonsmidler	6,30 %	5,80 %
Fratredelseshyppighet	2,00 %	2,00 %
Antall personer som omfattes av ordningen	22	18
Pensjonister	0	0

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Periodens pensjonskostnad fremkommer slik:	2008	2007
Nåverdien av årets opptjening	1 312 356	1 310 088
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	718 169	664 566
Beregnet brutto pensjonskostnad	2 030 525	1 974 654
Estimert avkastning på pensjonsmidlene	-796 187	-659 156
Ansattes pensjonstrekk	-208 115	-201 673
Resultatførte estimatendringer og avvik	220 241	125 909
Netto pensjonskostnad	1 246 464	1 239 734
Arbeidsgiveravgift	231 664	174 802
Netto pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift	1 478 128	1 414 536
Pensjonsforpliktelser/-midler i balansen fremkommer slik:	2007	2007
Brutto pensjonsforpliktelser 01.01	13 057 625	12 083 016
Brutto pensjonsforpliktelser pr 31.12	14 986 805	13 057 625
Pensjonsmidler pr 01.01	12 627 370	10 283 292
Pensjonsmidler pr 31.12	13 941 997	12 627 370
Ikke resultatførte estimatendringer	4 343 553	3 049 652
Netto pensjonsmidler pr 31.12 inkl. arbeidsgiveravgift	3 298 745	2 619 397

Note 7 Markedsbaserte finansielle omløpsmidler

Aksjefond	Kostpris	Verdi pr 31.12.07	Verdi pr 31.12.08	Årets endring		Balanseført verdi
Odin Norge	837 000	1 202 805	587 567	-615 238	-51,15 %	
Aksjefondet Skagen Global	1 663 000	2 388 321	1 626 854	-761 467	-31,88 %	
	2 500 000	3 591 126	2 214 421	-1 376 705	-38,34 %	2 214 421
Pengemarkedsfond						
Nordea Likviditet	6 267 143	6 689 937	6 956 041	266 104	3,98 %	6 956 041
Nordea Obligasjon II	3 761 374	3 943 440	4 296 872	353 432	8,96 %	4 296 872
Sum	10 028 516	10 633 377	11 252 913	619 536	5,83 %	11 252 913
Sum markedsbaserte fin.oml.	12 528 516	14 224 503	13 467 334	-757 169	-5,32 %	13 467 334

Note 8 Egenkapital

	Stiftelses- kapital	Fond for anvendt forskning	Frisch fondet	Sum
Egenkapital pr 31.12.2007	200 000	13 468 507	812 914	14 481 422
Årets resultat		330 454	-118 950	211 504
Tildelt fond		-	-	-
Egenkapital pr 31.12.2008	200 000	13 798 960	693 964	14 692 925

Det er i 2008 vedtatt å dele ut totalt kroner 833 992 av Fondet for anvendt forskning til prosjekter ved stiftelsen og Økonomisk institutt. Midler som er tildelt Økonomisk institutt er kostnadsført i årets regnskap med kroner 736 141. Midler som er tildelt fagmiljøet ved stiftelsen utgjør kroner 97 851 og anses å være en intern disponering av egenkapital som ikke kostnadsføres før utdelingsåret. Årets uttak av fjorårets og årets avsatte midler i Frischfondet er kostnadsført i årets regnskap med kr 216 801

Frischsenteret

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning er en uavhengig stiftelse opprettet av Universitetet i Oslo. Frischsenteret utfører samfunnsøkonomisk forskning i samarbeid med Økonomisk institutt ved Universitetet i Oslo. Forskningsprosjektene er i hovedsak finansiert av Norges forskningsråd, departementer og internasjonale organisasjoner. De fleste prosjektene utføres i samarbeid mellom Frischsenteret og forskere ved andre norske og utenlandske forskningsinstitusjoner.

Frischsenteret
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf: 22958810
Fax: 22958825
frisch@frisch.uio.no
www.frisch.uio.no